

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

Fakultə : «Əmtəəşünaslıq»

İxtisas : «İstehlak mallarının ekspertizası və marketinqi»

B U R A X I L I Ş İ Ş İ

Mövzu: Gəndən olan çantaların istehlak xassələrinin təhlili və keyfiyyət ekspertizası

İşin rəhbəri: B/m.Ş.Ş.Manafova

Tələbə: Azayev İsmayıl Rövşən oğlu

Bölmə: azərbaycan (rus)

Qrup: 314

«Təsdiq edirəm»

Kafedra müdiri : _____ prof.Ə.P.HƏSƏNOV

«____» _____

B A K I 2015

Mündəricat

<i>Giriş.....</i>	<i>3</i>
<i>I Bölmə Gön çantalarının inkişaf tarixi haqqında ümumi məlumat....</i>	<i>5</i>
<i>II bölmə Gön çantaların hazırlanmasında tətbiq olunan materiallar...</i>	<i>7</i>
<i>III bölmə Gön çantaların istehsal texnologiyası.....</i>	<i>13</i>
<i>IV bölmə Gön çantaların təsnifatı və çeşidinin xarakteristikası.....</i>	<i>22</i>
<i>V bölmə Gön çantaların keyfiyyəti ekspertizası.....</i>	<i>37</i>
<i>VI bölmə Göndən olan qadın çantalarının seçimi.....</i>	<i>41</i>
<i>VII bölmə Göndən hazırlanan çantaların keyfiyyətini saxlayan amillər.....</i>	<i>44</i>
<i>Nəticə və təkliflər.....</i>	<i>53</i>
<i>Ədəbiyyat siyahısı.....</i>	<i>55</i>

Giriş

Son onillikdə sənayenin müasir avadanlıqlarla təchiz edilməsi, yeni materialların tətbiqi, insanların zövqü və alıcılıq tələbatı gücləndikcə və həmçinin rəqabət artdıqca daha yeni çeşidə malik gön çantalar istehsal olunmağa başlanmışdır.

Gön çantalar digər çantalar kimi əhali tərəfindən çox böyük alıcılıq qabiliyyətinə malik olan bir çanta qrupudur. Həm estetik baxımdan, həm də gündəlik aksesuar kimi həmçinin insanların hər gün işlətdiyi bir əşya kimi çantalar baxımlı, zövqü oxşayan və rahat olmalıdırlar.

Çantalar gön xırdavat mallarının bir hissəsi olub, xammalına, növünə, təyinatına və istehsal üsullarına görə biri – birindən fərqlənirlər.

Gön xırdavat malları sənayesi XVIII əsrə təsadüf edir. Gön xırdavat mallarından olan çantaların istehsalında toxuculuq materiallarından qara və əlvan rəngli saplardan, təbii və süni dərilərdən, plastmasdan, şüşədən, ağacdən istifadə olunur. Ona görə də bu malların istehsalında onların xam material bazasının daha da genişləndirilməsinə və texnoloji proseslərin inkişafına diqqət verilməlidir.

Azərbaycanda hələ qədim zamanlarda insanlar əşyaları bir yerdən digər yerə daşımaq üçün xurcundan istifadə edirdilər. Bu xurcunlar toxuma olurdu. Və ya kilim şəkilli xırda xurcunlardan istifadə olunurdu. Sonra qaramal gönlərindən, dəvə gönlərindən, qoyun, quzu gönlərindən ibarət xırda çantalar, pul kisələri istehsal olunmağa başladı. Çanta istehsalının inkişaf XVIII əsrə təsadüf etdiyindən bizim ölkəmizdə orta əsrlərdə bu sənaye inkişaf etməmişdi; yalnız xırda işküzər insanlar, sənətkar, dəriçilər çanta, xurcun tikib satırdılar. Bu sahə XVIII – XIX əsrlərdə inkişaf etdiyindən, o dövrlərin sonlarında bu sahə inkişaf etməyə başladı.

Gön çanta istehsalı hələ qədim dövrlərdə istehsal olunmağa başlanmışdır. Bütün ölkələrdə müxtəlif təbəqələr arasında olan fərqlərə baxmayaraq insanların bəzi əşyalarını yaxın və ya uzaq məsafələrə daşınmaq üçün onlara çanta lazım olmuşdur və onlar nəyin bahasına olursa olsun çanta istehsal etməyə başlamışlar.

Orta əsrlərdə Avropanın bir sıra şəhərlərində çanta istehsalı faktura şəklində fəaliyyət göstərmişdir. Ən çox çanta istehsalı Fransa və İtalyanın payına düşür.

Hal – hazır ki dövrlərdə tez – tez dəyişən dəbi və bazarda olan rəqabəti nəzərə alaraq bir çox ölkələrin müasir şirkətləri çanta istehsalını əhalinin tez – tez dəyişən zövqünə uyğun olaraq yeniliklərlə bəzəyirlər. Modelyer – dizaynerlərin tərtib etdiyi çantalar modaya uyğun yeniliklərlə doludur. Məsələn İtaliya çantalarının məşhur şirkətləri olan “Armani”, “Cavalli”, “Valentino”, “Maxima” məşhur markaya malik olan gön çantalar istehsal edir. Bu çantalar bütün ölkələrini alıcıları tərəfindən alınır. Bu çantalar çox davamlı zövqü oxşayan və estetik cəhətdən baxımlıdır. Digər gön çantalar, qonşu ölkə Türkiyədən daxil olur. Ümumiyyətlə respublikamıza gətirilən çantalar arasında gön çantalara olan tələbat o qədər də yüksək deyildir. Çünki göndən olan çantaların satış qiymətləri bir qədər yüksək olur. Bu da alıcıların imkanları ilə uyğun gəlmir, Həm də tez - tez dəyişən moda bu çantaları tez –tez dəyişdirən insanlara bir qədər ucuz çanta almaq imkanı yaradır. Həm də süni və sintetik göndən olan çantalar yüksək standartlara cavab verirlər. Yüksək keyfiyyətli və bir qədər aşağı dəyərə malik çantalar insanların bir çoxunun süni və sintetik gönlərdən olan çantalara daha üstünlük verməsinə gətirib çıxarır. Lakin həm insan sağlamlığını qorumaq məqsədilə və həm də keyfiyyətli çanta almaq istəyiriksə göndən olan çantalara üstünlük verməliyik. Yaxşı olar ki, öz xammalımız əsasında respublikamızda bu sahəsini inkişaf etdirək və daha ucuz alıcılıq qiymətinə malik gön çantalar istehsal edək və əhalinin gön çantalara olan tələbatı ödənilsin.

I bölmə Gön çantaların inkişaf tarixi haqqında ümumi anlayış.

Çantalar – Çantalardan malları bir yerdən digər yerə daşımaq üçün istifadə olunmuşdur. Qədim dövətdə insanlar çubuqlara bağlanmış dərilərdən ibarət çantalardan istifadə edirdilər.

Əmtəə - pul münasibətləri inkişaf etdikcə kiçik pul çantaları meydana gəldi. Kiçik pul çantaları kəməre bağlamaq, yaxadan asmaq və ya əldə gəzdirmək olardı. Belə çantaların forması və ölçüləri onun daşdığı funksiyaya uyğun istehsal olundu. Çantaların istehsalı zamanı onun təyinatına uyğun olaraq konstruksiya əsas götürülürdü, xarici görünüşü isə yəni dekoru çantanın funksional xassələrini təyin edirdi. Əldə tikilmiş xırda qadın pul çantaları (koşelok) hələ qədim yunan məzarlıqlarında qəbirlərin içərisində tapılmışdı.

Avropada çantalardan XI əsrlərdə istifadə olunmuşdur. Bu çantalar xırda dəmir pulları gəzdirmək üçün istehsal olunurdu. Onların ölçüləri çox kiçik olduğundan belə çantaların kəmərin altında gəzdirirlər. Çantaların vəzifəsi dəyişdiyinə görə artıq XV əsrlərdə Avropada şəhər arxitekturasını özündə əks etdirən yumşaq konstruksiyalı üstü çəkili çantalar istehsal olunmağa başlandı.

Üzəri qızılı saplarla və bahalı daş – qaşla işlənmiş çantalar getdikcə zinət əşyalarını çevrilirdi. Çantaların yaş – çıxış əlamətlərinə görə bölünməsi XVI əsrlərdə həyata keçirildi. Yaşlılar üçün, qızlar üçün, uşaqlar üçün, qadınlar və kişilər üçün çantalar istehsal olunmağa başlandı. (şəkil). XVIII əsrlərdə torbaya xatırladan səthi hamar qadın çantaları meydana gəldi. Bu çantalar yuxarı hissəsi metal çərçivədən ibarət səhnələri işlənmişdir. (Şəkil 1)

Çantaların konstruksiyası XIX əsrin axırları və XX əsrin əvvəlləri meydana gəlmişdir. XIX – XX əsrlərdə müxtəlif fəsillər üçün çantalar istehsal olunmağa başlandı. Bu vaxtdan başlayaraq dəbi (modanı) nəzərə almaq tələb olunmurdu. Artıq XX əsrlərdə geyim və aksesuarlardan əhalinin bütün təbəqələri istifadə etdi. Sənaye tərəfindən və aksesuarların istehsalını başlandı. Birinci Dünya Müharibəsindən sonra qadınların kişilərlə birlikdə istehsalatda və digər sahələrdə işləməsi onlara rahat, praktiki və çox da baha olmayan çantalarda istifadə hüququ verdi. İşçi qadını çantasız təsəvvür etmək olmur. Fabrikantlar bütün bunları nəzərə

alaraq 40 il çanta sənayesini inkişaf etdirərək müxtəlif növ çantalar istehsal etməyə başladılar. XX əsrin ilk onilliyində təbii dərilərdən timsah, ilan, kenquru, dəvə dərilərdən çantalar istehsal olunmağa başlandı. XX əsrin ortalarında kimya sənayesinin inkişafı ilə əlaqədar olaraq gön əvəzləyici materiallardan, süni materiallardan istifadə edərək müxtəlif növ çantalar istehsal olundu.

II bölmə Gön çantaların hazırlanmasında tətbiq olunan materiallar.

Gön çanta mallarının istehsalı üçün olan materiallar əsas və köməkçi materiallara ayrılır.

Əsas materiallar; Gön çantaların hazırlanmasında istifadə olunan xam materiallar təbii, süni və sintetik gönlərə təbii xəzlərə və həmçinin parçalara, örtük materiallarına bölünür. Bu materiallar məmulatların hissələrinin hazırlanmasına xidmət edir.

Təbii gönlərdən gön çanta məmulatlarının hazırlanmasında istifadə olunur, Bunlar ayaqqabı istehsalında yararsız olan alüminium və kombinəlaşdırilmiş aşılama ilə alınan gönlərdir. Bu gönlərin baraban üsulu ilə boyanması və müasir üsullarla bəzətdirilməsi onun boyağının quru və yaş silinməyə davamlı olmasını bir daha özündə əks etdirir.

Təbii gönlərə nitroemulsialı və lak örtüyünün olması həmçinin anil və yarım anil məhsul ilə örtmək dərilərin suya davamlılığını artırır.

Xrom aşılama ilə alınan gönlərə atək, yarım dəri, boyun, şevro, keçi, şevret, donuz dəriləri və s aid edilir. Bu cür gönlərdən ilk növbədə qadın çanta istehsalında istifadə olunur. Ziyafət və gündəlik çantalar təbii gönlərdən alınır. Ziyafət çantaları velyur, laklanmış göndən nubuk gönündən alınır. Gündəlik çantalar donuz gönündən alınır. Həmçinin ən bahalı çantalar timsah və ilan gönlərindən hazırlanırlar.

Məxmər və nubuk gönlərin cilalanmış səthə malikdir. Məxməri gönün arxa hissəsini cilalayalar, nubuku isə üz hissəsini cilalayaraq alırlar. Çantalar xarici səthinin detallarını və kəmərləri isə iri buynuzlu mal – qaranın atın, donuzun kombinəlaşdırilmiş aşılamaından alınan gönlərdən istehsal edirlər tipli iri buynuzlu heyvanların gönlərin hissələrin çoxu rənglənmir onların üzərinə nitroemulsialı örtük çəkilir ki, bu da onun suya davamlılığını artırır.

Çantaların və kəmərlərin daha gözəl görünüşü, üçün ekzotik dərilərdən ilan kərtənkələ, straus, balıq və kenquru dərilərindən istifadə olunur. İlan dərisindən

olan çantaların istehsalı çox çətin başa gəlidiyi üçün ona oxşar süni dərilərdən daha çox o tip çantalar istehsal olunur.

Lak gönlərin üzəri örtüklə örtülür və bunlar çox parlaq olurlar lak gönlər müxtəlif rənglərdə olur, onlar çox vaxt qızılı, gümüşü çalarda istehsal olunurlar. Lak gönlərdən çantalar, xırda qalantereya məmulatları portmanatlar, koşeloklar, istehsal olunur.

Son illərin dəbi təbii xəzdən olan çantaların hazırlanmasında böyük rol oynayır. Avropa moda evləri çanta istehsalında ipək, poni və dayça xəzlərindən istifadə edir. Bu xəzlər qısaldılmış şəkildə, rənglənmiş olur və ya leopard rəngli olurlar. Onların bəzəndirilməsi və görünüşü başqa çantalardan fərqli olduğuna görə bunlar bahalı çantalar hesab olunur.

Süni gönlərin istismarı yaralıdır və xarici görünüşü çox gözəldir. Gön xırdavat məmulatlarının 90% süni gönlərdən hazırlanır. Süni gönlərin 70% - i müxtəlif markalarda vinil gönlərdən alınır.

Gön xırdavat malları iş istehsalında parça əzalılı süni gönlərin aşağıdakı növləri vardır:

Vinilsünigön – T – pambıq parça əsasdan olub (bez, moleskin) sıxlaşdırılmış örtüklə üzəri örtülmüşdür. Bu gönlərdən olan məmulatlardan məktəbli çantaları, axşa çantaları və çamadanlar istehsal olunur.

Vinilsüni gönlər T – məsaməli gönləri məsaməli möhkəm nazik pambıq parça əsaslı və viskoz parça əsaslı olub üzəri məsaməli və ya möhkəm bütöv – məsaməli örtüklə naxışbasma peçat şəkilli və üz səthinin bəzəndirilməsi şəkildə istehsal olunur. Belə çantalar yol və idman təyinatlı olur.

Vinilsünigön T- laklı – xırdavatlıq – parçanın üzərinə çox saylı parlaq və tutqun örtüyün sıxlaşdırılmış şəkildə çəkilməsi ilə alınır. Üzərinə naxışlar, basma naxışlar vurulur və bəzəndirilir. Bu cür dərilərdən məktəbli arxa çantalar çamadanları və kəmərlər alınır.

Vinilsünigön – T Moydadır yarımşün əsaslı parçanın üzəri təkqatlı tökmə təbəqə ilə örtülür; Bu göndərdən çamadanlar təsərrüfat və yol çantaları istehsal olunur.

Vilisünigön – TR xırdavatlıq gön trikotaj əsaslı parçanın üzərini məsaməli və ya məsaməli – möhkəm təbəqə ilə örtülür və polinretan bəzəndirilmədən istifadə edilir. Vinilsünigönlərdən – TR – dən çoxlu sayda çantalar portfeller, çamadanlar, xırda qalantereya məlumatlarının və əlcəklərin istehsalında istifadə olunur.

Süni vinil əsaslı gönlərin üz qətli polinretandan olur ki, bu da gönlərin yuyulmaya qarşı müqavimətini, şaxtaya davamlılığını gözəl xarici görünüşə malik olmasını artırır. Bu cür süni gönlərə - vinilretangönündən– Q və viniluretansünigönündən– TR əlcəklər üçün misal göstərmək olar.

Həmçinin Gənclər üçün müxtəlif növlü üzəri poliamit təbəqə ilə örtülmüş kaprovinsüni gönlərdən hazırlanan idman və yol çantalarını misal göstərmək olar. Az miqdarda çamadanların və bel kəmərlərinin istehsalında sintetik göndəndə istifadə olunur. Bu cür sintetik gönlərin üzəri hamar, xovlu və ya sıx örtüklə örtülmüş olur.

Son illərdə gön xırdavat mallarının istehsalında, plyonka materiallarından istifadəsiyə geniş yer verilir. Onlar heç bir əsas üzərinə örtülmür, onlar çox yüngül və ucuz başa gəlir, nəinki süni gönlər plyonka materialları politiləndən polivinilxloriddən, polipropiləndən, poliamiddən, polistiroidən, poliefirdən alınır. Plyonka materiallarından daha yararlısı noliamid plyonkalarıdır. Bunlar parlaqlıq, elastikliyi və davamlılığı ilə digər plyonka materiallarından öndə durur.

Köməkçi materiallar Gön çanta malları istehsalında köməkçi materiallardan da istifadə olunur. Köməkçi materiallara astarlıq parçalar, süni və təbii saplar, kartonlar, yapışqanlar, boyaqlar və parıldadıcı materiallardan həmçinin furnitura materiallarından, qıfillardan, knopkadan, künclük dəmirlərdən, zəncirlərdən istifadə olunur.

Furnitura materiallarından astar hissələrin detallarının bir – birinə birləşməsində və üz görünüşünün bəzəndirilməsində istifadə olunur.

Çantaların, qovluqların, arxa çantalarının astarlıqların üzəri toxuculuq materiallarından ibarət olur.

Çantaları astarlıq materialları reps, şotlandka, qarışıq parçalar olan kaproviskoz, yarımefirviskoz parçalar; Ziyafət çantaları üçün astarlıq parçalar məxmər, ipək polotno, parça və s olur.

Astarlıq parçaların qismində, sətın, sarja, bez, bayka; sarja və atlas toxunuşlu sintetik saplardan alınan parçalardan istifadə edilir.

Astarlıq materiallarının biri – birinə tikilməsində pambıq əsaslı №10 – 50 saplardan; poliamid və poliefir №34 saplarının 2,3,4 və 6 qat olmaqla istifadə olunur. Pambıqdan olan sapların sintetik saplarla əvəz edilməsi tikişin möhkəmliyini 1,5-2 dəfə artırmışdır. əsasən də sintetik astarlıq parçaların sintetik saplarla tikilməsi onların xarici görünüşünü yaxşılaşdırılır və istismarını və istifadə müddətini artırır.

Astarlıq hissələrin bir – birinə yapışdırılmasında yapışqanlardan da istifadə olunur. Yapışdırılmanın ən yaxşı cəhəti bu prosesin avtomatlaşdırılmasını geniş imkanlarının olması, avadanlıqların sadəliyi və materiallar həcmi azlığıdır. Yapışqanların növləri yapışdırılan materialların növlərindən asılı olaraq seçilir. Yapışqanlarla həm əsas həm də köməkçi hissələr yapışdırılır.

Gön çanta malları sənayesində lateks, butadion - stirol kauçuk və lateks 1,4 sis – izopren əsaslı təbii kauçuka tərkib etibarlı ilə yaxın yapışqanlardan istifadə olunur.

Bu yapışqanlar yapışqanlıq xassəsinə görə yüksək keyfiyyətə malikdir. Və əsas hissələrin və süni materialların astarlığa kartona və kağıza yapışdırılmasına xidmət edir.

Təbii və süni gönlərin hissələrinin kağız karton və parça ilə aşılmasında polivinil asetat yapışqanlardan istifadə olunur.

Gön çanta malları sənayesində və həmçinin xırda molekullu poliamid əsaslı axıcı – yapışqanlardan istifadə olunur.

Toz şəkilli poliamid yapışqanlarından yüngül astarlıq parçaların yapışdırılmasında istifadə edilir və həmçinin xırda qalantereya mallarının məmulatlarının, çamadanların, portfellerin, qovluqların, hissələrini aşılmasında istifadə olunur.

Köməkçi materiallardan biri də çantalarda, qovluqlarda və arakəsmə və karkasların üzərində hörmə və qutu kartonların üzünməsidir. Çamadanların üz səthində çamadan kartonundan istifadə edilir. Hörmə kartonun qalınlığı 1- 2 mm, qutu kartonun qalınlığı isə 1mm - ə qədər olur.

Çamadan kartonu sıxlaşdırılmış səthə malik və xırdavat – PVX 0,35 mm plyonka təbəqəsi ilə yapışdırılmış şəkildə olur. Bu kartondan çamadan və qovluqlarda arakəsmə astarlıqların hazırlanmasında işlədilir.

Çantalarda, arxa çantalar, portfellərdə, çamadanlarda astarlıq kimi kağızın müxtəlif növlərindən də və istifadə olunur. Elə yer var ki orada kağızın xarici görünüşü rol oynamır, orada üz materialı ilə astarlıq materialının arasına adi qazet üzlük kağızlardan qoyurlar. Lakin çamadanlarda isə onlar yüksək codluğun və malik kağızlardan mərmər kağızlardan birləşdirici makara kağızlardan istifadə edilir.

Astarlıq material kimi kağız seçimi codluğun məmulatın xarici görünüşündən də çox asılıdır. Gön çanta malları müəssisələrində istifadə olunan kağızların xassələri yoxlanılır. Astarlıq materialı kimi penopoliretandan (porolon) müxtəlif qalınlıqda istifadə olunur. Gön çanta mallarının istehsalında əsas yeri məmulatın furniturası tutur. Müxtəlif növ furnituralı məmulat almaq üçün məmulatın konstruksiyası ilə yaxından tanış olmaq lazımdır. Gön çanta məmulatlarında furnitura ayrı –ayrı hissələrin birləşdirilməsində və bərkidilməsində, məmulatın istifadəsinin rahatlığında, tez dağılmasının qarşısını alınmasında və bəzəndirilməsində vacib yer tutur.

Təyinatına görə furnituranı aşağıdakı növlərə ayırırlar:

- 1) Məmulatın bağlanması üçün (qıfıllar, knopkalar və pryajkalar)
- 2) Hissələrin birləşdirilməsi və bərkidilməsi üçün (skrepkalar, qulplar, yapışqan yerlər)
- 3) Hissələrin tez daxilmadan qorunması (künclər, qoyma hissələr, haşiyələr, taxılan yerlər)
- 4) Məmulatın istifadə zamanı rahatlığı (qulplar, tutuqluqlar)

5) Məmulatın bəzədilməsi (modaya uyğun olaraq müxtəlif ölçülü bərkidən hissələr)

Furniturların hazırlanmasında polad, əlvan metallar və onların ərintiləri (mis, alüminium, bürünc), plastmas, bahalı məmulatlar üçün isə buynuz, tısağanın qutusu, ağac və s istifadə olunur.

Plastmasdan olan furniturlar polietilen, polistirol, poliamid, polimetilmetaksilat maddələrdən alınır. Plastmas furnitura heç zaman korroziyaya məruz qalmır möhkəmliyi, yüngüllüyü hazırlanması ucuz başa gəlməsinə görə digər furniturlardan fərqlənir. Plastmas furnituramı metallara da uyğunlaşdırmaq olur.

Metalik furnituramı korroziyadan qoruyucu örtük və örtülər və oksidləşmə, anoddlaşma proseslərindən keçirilər. Bu örtüklər nikel, xrom, bürüni, emal və lakdan ibarət təbəqələrdir. Bəzi hallarda furniturların və onun ayrı –ayrı hissələrinin məmulatın xarici detallarına yapışdırırlar və ya bu hissələri dartıb furnitura materiallarının içərisinə salırlar.

III bölmə. Göndən olan çantaların istehsal texnologiyası.

Gön çanta məmulatlarının istehsalı aşağıdakı mərhələlərdən ibarətdir.

1) modelləşdirmə; konstruksiyalaşdırma; sortlaşdırma və kəsmə; emal və bəzəndirilmə; məmulatın əsas xarici detallarının yığılması; furnituranın bərkidilməsi və hazır məmulatlarının bəzəndirilməsi.

Modelləşdirmə: məmulatın modelləşdirilməsi onun eskizinin nümunə əsasında proyektinin qurulmasından asılıdır. Yeni model modaya əsasən geyimin və ayaqqabının üslubuna və rəng çalarına uyğun olur. Model özünü qrafik, və əl ilə çəkilmə və şəkilin yapışdırılması eskizi şəklində bürüzə verir. Son dövrlərdə əhəlinin yaş – cins, xüsusi tələbatını və istehlakçıların müasir tələblərini nəzərə alaraq kompüter texnologiyalarından istifadə etməklə yeni modellər icad etmək olur.

Konstruksiyalaşdırma: Konstruksiya məmulatının tərkibi və quruluşudur. Həmçinin məmulatda olan ucluqların, hissələrin və detalların yerləşməsi və qarşılıqlı əlaqəsinin vəhdətidir.

Konstruksiyalaşdırma prosesi 2 əsas mərhələdən ibarətdir. I məmulatın qapaqlarının bağlanmasının quraşdırılmasının işlənməsi. II mərhələ isə məmulatın əsas xarici, daxili və arakəsmə hissələrinin üzlənməsi və tətbiq edilən materialların bu xarici daxili arakəsmə hissələrə birləşdirilməsi üsullarından ibarətdir.

Konstruksiyalaşdırmanın birinci mərhələsi məmulatın bağlayıcı hissələrinin işlənilib hazırlanmasından ibarətdir. Bu bağlayıcılar formasına, həcminə, növünə və bərkidilməsinə görə konstruksiyasının rəngarəngliyinə görə zəncirlərə düymə - zəncirlərə və digər bağlayıcı və bərkidici elementlərə ayrılır.

Ən çox çantalarda çərçivə qıfıllardan, iki çərçivəli qıfıllardan onlar bir – birinə maqnit vasitəsilə birləşdirilir. Bəzən isə 4 çərçivəli qıfıllardan istifadə olunur. Çərçivə qıfılı üst gövdəyə bərkidirlər və bu halda qıfılın novçasına bəzi halda gövdənin arxa və yan hissəsinə, yuxarı hissəni qabaq hissəyə keçirirlər. Başqa hallarda isə ancaq yuxarı küncləri gövdənin arxa və qabaq hissəsinə keçirirlər.

Çərçivə qıfılın novçasına materialların keçirilməsi üsulları.

Şəkil 2

Çərçivə bəndəmlər

Konstruksiya quruluşuna görə qapaqlı qıfılların müxtəlif növləri mövcuddur: adi qapaqlı, hansı ki, gövdədən və gövdənin üzərində qıfıl kimi bağlanan mexanizmdən ibarətdir, dəmir mexanizmlili sürüşüb geydirilən qıfıllardan, gövdədə yerləşən yellənən – qıfıllardan və qıfıl – klipsidən və s ibarətdir.

Daha yaraşığı bağlayıcı qurğulara müxtəlif formalı düymələr, petlə və kostilkalar, bantlar və şnurlar aid edilir.

Portfellərdə və çantalarda isə qapaq və plastilindən, arxa çantalarda isə - qapaq və ildırım bağlardan istifadə olunur.

Şəkil 3. şəkil 4

Qapaqlar portfellərin və arxa çantalarının bağlanması üçün istifadə olunur. Gönxırdavat məmulatlarının konstruksiyalaşdırılmasında məmulatın təyinatına görə detallarının işlənməsi əsas rol oynayır.

Gönxırdavat məmulatlarının detallarının xarici, daxili və aralıq detallara bölürlər:

Xarici detallar hansı ki, məmulatın xarici üzündə yerləşir çox müxtəlifdir. Çantaların xarici detalları onun konstruksiyasında mühüm rol oynayır.

Məmulatın üz hissəsində yerləşən detallar daha da müxtəlif olurlar. Müxtəlif modellər də bu detallar təkrarlaransalarda hər bir yeni variantlarda özünə məxsusi xüsusiyyətlərini əks etdirirlər.

Məmulatın xarici detallarını görünüşünə modelin yeniləşməsi və yeni növ detalların yaradılması çox təsir edir. Məmulatın xarici detallarının forma və ölçülərin müxtəlif olmaqla yanaşı bütöv məmulatın ölçülərindən və təyinatından asılı olaraq dəyişilə bilər. Xarici detalları öz növbəsində əsas və köməkçi detallara ayırmaq olar.

Əsas xarici detallara məmulatı öndən, arxadan, aşağıdan və yan tərəfdən örtən və dekorativ elementlərlə və bəzədilmiş gövdə aid edilir. Bu dekor elementləri koketka, falda, büzmə, klin, botan və s ola bilər. Məsələn klapanla bağlanan

çantalarda klapan dekor elementi olur. Çantalarda gövdə bir tam polotna ilə özündə ön, yan və aşağı hissələri birləşdirə bilər.

Divarlar - məmulatın gövdəsində ön və arxa hissəsini özündə əks etdirir. Divarların forma və ölçüləri məmulatın forma və ölçülərini təyin edir. Bir detaldan ibarət olan sadə divarlı və yığılma bir neçə detallı özündə cəmləşdirən divar ola bilər. Sadə divarın üzərinə xarici cib və dekorativ elementlər tikilə bilər. Yığılma divarlı səthlərdə isə xaricdən qoyulan ciblər, büzmələr, qatlar və digər dekor elementləri qoyula bilər. Çantaların divarlarının bir hissəsi büzməli və da ola bilər.

Falda – məmulatın yuxarı hissəsində onun həcmi artıran bir detallar. Faldalara çərçivəli qıfı zaman və ya dalğalı zəncirlər bərkidilir. Büzmə - çantaların divarının hissəsi olub köməkçi dekorativ element sayılır.

Dib – çantanın dibi onun əsas detallı olub onun divarları arasında yerləşir və məmulatın aşağı hissədən gövdəsini təşkil edir. Dibin eni məmulatın eninin ölçüsündən asılıdır. Dibin uzunluğu məmulatın aşağı hissəsinin uzunluğuna bərabərdir.

Klinlər - gövdənin yan hissələrini birləşdirən detallar sayılır. Klinlərin hündürlüyü divarların hündürlüyünə bərabər olur, klinlərin eni yuxarı hissədə məmulatın açıldığı zaman genişlənməsini təyin edir. Klinlər yan hissələrə düzbucaqlı, trapesiya və yumurta şəkilli formasını verir. Klinlərin konstruksiyası müxtəlifdir. Klinlərin bir sıra növləri vardır:

- sadə növ klinlər yan tərəflərdən divarlarla aşağı hissədən isə məmulatın dibi ilə birləşir. Burada yan əlavə detallar da olur ki, bunlarla birləşdirilir.
- Bir, iki və çoxqatlı klinlər olur. Bu cür klinlər çantalarda arakəsmələr olduqda istifadə edilir.

Elə klinlər var ki, çanta orta hissəsində bant formalı qatlardan ibarətdir. Belə çantalar, sumkalar tipinə “bant” deyilir.

Şəkil 5

Botanların konstruksiyası

Şəkil olacaq 6

Botan elə konstruksiya elementinə deyilir ki, burada yan və yuxarı hissə əmələ gəlir. Yan hissələr, yuxarı və aşağı hissələrə birləşir (dairəvi botan) və divarlarla birləşərək məmulatın gövdəsini əmələ gətirir. Aşağı botan bir və bir neçə qatları əmələ gətirə bilər. Bu qatlarda çox saylı klinciklər olur. (şəkil 6)

Klapanlar (qapaqlar). Bunlar çantaların gövdəsinin yuxarı hissəsini bağlamaqdan üçün nəzərdə tutulur. Klapanlar ya sərbəst detal şəklində, ya çantanın arxa divarı ilə birlikdə ya da çanta polotnosu ilə birlikdə olur.

Çantaların bu xarici detalları bütöv və ya yığılmış halda olur. Məsələn botan çox vaxt aşağı hissənin ortasından bir – birinə tikilmiş iki detaldan ibarətdir. Bu materialın daha yaxşı istifadəsinə, rəng və faktura təzadlarının yaranmasına gətirib çıxarır.

Köməkçi xarici detallar məmulatın gövdəsini yaratmır onlar kömək edici vasitələr kimi işlədilir. Belə ki hər bir detal öz funksional təyinatını yerinə yetirir. (xırda qapaq, ciblər, qulplar və s). Bu detallar çox qəribə müxtəlifliyə malikdir və onlara yüksək estetik tələbat vardır. Çox zaman bu və ya bu kimi köməkçi detallar məmulatın modaya uyğunluğunu onun bəzəndirilmə üslubuna növünü və formasını təyin edir.

Köməkçi detallar çox zaman adlandırılmışlar bu detalları biri – birindən fərqləndirmək üçün onları təyinatına görə adlandırmaq olar:

- çantaların bağlanması və ciblər üçün, ciblərin qapaqları, kəmərlər, pryajkalar, superlər və s.
- məmulatın gəzdirilməsi üçün, qulplar sadə və fiqurlu, hərəkət edən, çıxarılıb – geyilən, yumşaq və bərk, həcmli və dar, kəməre oxşar, petləli və naqıl şəkilli olur. Bəzən toxuculuq lentlərindən də qulp kimi istifadə edilir.

Çantalarda qulpların bərkidilməsi – müxtəlif növ qulpların bərkidilmə üsullarından və bərkidilmə möhkəmliyindən asılıdır.

Məmulatın içərisinə və xaricinə çoxlu xırda əşyaların bərkidilməsi çoxlu sayda ciblər və asma köşeləklər buna misal göstərmək olar.

Əsas detalların bərkidilməsi və bəzəndirilməsi kantlaşdırma, dartılma.

Məmulatın bəzəndirilməsi, lenlər, bantlar, qaşlar və s.

Fabriklərdə və müəssisələrdə köməkçi detalları bir qədər cılızlaşdırılır yəni ən çox yayılan və lazım olan detallardan istifadə edirlər.

Məmulatın daxili detalları – ciblər, aralıq və çəpərlər ola bilər. Daxili ciblər müxtəlif əşyaların saxlanması üçün istifadə edilir. Daxili ciblər əşyaların saxlanması və yerləşdirilməsi üçün kəsilmiş, klapanlı, rezinli, zəncirli və açıq olur.

Aralıq, arakəsmə və arakəsmə - cibləri məmulatın daxili hissələrinə aid edirlər. Arakəsmə-ciblər klapandan yəni qapağadək açıq və bağlı olur, zəncirlə bağlanır, knopka ilə - bərkidilə bilər. Çantaların və çamadanların aralıq detallarına həmçinin qalın və möhkəm konstruksiyaya malik onlara xüsusi sərflik verən kartondan, viniplastdan və qalın kağızdan olan materiallar aid edilir. Bu materiallar çantaların xarici və daxili detalları arasında yerləşdirilir. Məmulatın möhkəmlik həddindən asılı olaraq bu detallar yumşaq, yarım bərk və bərk konstruksiyalı olurlar. Yarım bərk konstruksiyalı çantalarda bərk aralıq detallardan oturacağı bərkidilməsi, divarların, klinlərin, həmçinin, qulpların, qoyulma detalların düzəlməsində istifadə olunur.

Yumşaq aralıq detallar konstruksiyanın sıxlaşması, bir sıra detalların bərkidilməsi qabarıq girdə səthin alınması üçün istifadə edilir.

Yumşaq aralıq detallar porolondan, pambıqdan, vatindən, toxunmamış materiallardan, baykadan, flaneldən və s. dən hazırlanır. Yumşaq aralıq materialları bərk aralıq materiallarla və ya ayrılıqda tətbiq edirlər.

Aralıq xarici detallarla parçalar, karton, kağız, şnurlar, iplər, bağlar, tesmalar və digər hissələri aid edirlər ki, bunlar da çantaların xarici görünüşündə tətbiq edilir.

Çantaların biçilməsi və sortlaşdırılması. Çantaların sortlaşdırılması onun qalınlığı, rəngi, nöqsanları, görkəmi ilə müəyyənləşdirilir, biçilmə isə lekallar üzrə aparılır. Təbii gönlər bir qatlı biçilir, süni gönlər, tikili və plyonka materialları isə

bir neçə qatların üst – üstə sərilməsi ilə biçilir. Bu gönlərin kəsilməsində xüsusi gücə malik preslənmiş kəsici alətlərin köməyi ilə kəsilir. Kəsici alətlərin uzunluqları 8-30 m olur.

Bəzəndirilmə və emal prosesi – Kəsilmiş hissələr birləşdirilməmişdən əvvəl emal və dekorativ bəzəndirmə proseslərindən keçirirlər. Emal əməliyyatlarına aid edilir; qalınlığa görə düzləndirilmə, cilalama, rənglənmə, yanma, dəlik açma, qatlanma, haşiyəyəalma, ütüləmə.

Hissələri qalınlığa görə düzləndirirlər və kənarlarını nazildirlər. Kənarların nazildilmə əməliyyatı cilalanma əməliyyatı adlanır. Təbii göndən olan hissələri bədənə yapışan üzdən cilalayır. Cilalanmanın qalınlığı eninə boyunca 7-10 mm olur ki, bu da sonrakı texnoloji emal proseslərində nəzərə alınmalıdır.

Boyama prosesi - bu proses görünən künc detalların rənglənməsi məqsədi ilə təbii və süni gönlərdə aparılır.

Yanma prosesi qalın və sıx gönlərin küncələrinin bəzəndirilməsində istifadə edilir.

Perforasiya – dəlik açma, deşik açma prosesi qadın çantalarında və əlcəklərdə deşiklərin açılması prosesidir.

Süni və təbii göndən olan üst detalları qatlayıb yapışdırmaqla və yapışdırmayıb qatlamaqla əldə edirlər.

Səthi hamar detalları, hissələri gönlərdə almaq üçün onları yarımavtomat proseslərdə ütüləyirlər.

Dekorativ bəzəndirilmə əməliyyatının əsasını naxışlama və basma naxış salma tutur. Bunlar həmçinin maşınlarla və əl ilə etmək olar. Dekorativ bəzəndirilmə əməliyyatında applikasiya, ştrixləmə, tovlaşdırma və s əməliyyatlar da aparırlar.

Naxış basma – göndən olan detallara (hissələrə) əsasən aşağı növdən olan gönlərə arxadan, öndən şəkillər, ornamentlər, mereya salma prosesidir. Arxadan naxış salma süni gönlərin imitasiyasında aparılaraq onları daha çox təbii gönlərə bənzədir. Arxadan bəzəndirilmədə süni gönlərə polivinil xloriddən olan aşılınmış plyonka çəkilir ki, bu da onları lak gönlərə bənzədir və onlardan heç fərqlənmir.

Müxtəlif məreyalı rəng çalarlarını da bu plyonka ilə süni gönlərə vurular və gözəl bir effekt alınır.

Təbii gönlərin bəzəndirilməsində başqa bir üsul, naxışlama üsulu da mövcuddur. Bu üsulda idman, məktəbli, uşaq və yay çantalarına şrift yazıların və qrafik şəkillərin çəkilməsi ilə aparılır, şəkillər torlu şablonların köməkliyi ilə aparılır. Daha müxtəlif rəngli şəkillər əldə etmək üçün müxtəlif rənglərlə boyanmış torlu şablonlardan istifadə edilir.

Məmulatların əsas xarici detallarının yığılması. Məmulatın yığılması onun hazırlanmasından, məmulatın detallarının (hissələrinin) bərkidilməsindən, məmulatın kənar uclarının emal növündən, tikişin növündən və tikişə aid edilən köməkçi detalların növündən çox asılıdır.

Gön xırdavat məmulatlarının istehsalında detalların (hissələrin) yığılmasının 2 üsulu tətbiq olunur: çevrilmiş tikilmiş üsul və çevrilməmiş və tikilməmiş üsul.

Çevrilmiş tikilmiş üsulda gövdənin əsas detallarını bir – birinə üz tərəfdən bərkitməklə gövdəyə bərkidilərək çevirmək lazımdır. Çevrilmiş tikilmiş üsul çox məhsuldar üsuldan belə ki, bu üsulda əksər hallarda künc detalları əlavə emal proseslərindən keçirilmir. Bir – birinə birləşdirilmiş detalların (hissənin) küncləri məmulatın iç tərəfində qalır və üstündən astar qatı çəkilir. Astarsız hazırlanan məmulatların istehsalında daxili tikilişlərin üzərinə köbə vurular. Çevrilmiş tikilmiş; üsul elə materiallara tətbiq edilir ki, onları çevirdikdə catlar və ləkələr əmələ gəlməsin.

Çevrilməmiş tikilməmiş üsulda isə məmulatın gövdəsinin əsas detallarını (hissələrini) üst tərəfdən bir – birinə bərkidirlər. Bu üsul daha zəhmət tələb edən üsuldur. Belə ki, bu üsulda görünən künclərin əlavə və ya birgə emalı prosesi aparılır.

Çox ağır və qalın materiallardan olan məmulatlar bu üsulla hazırlanır. Çevrilməmiş tikilməmiş üsulla məmulatın xarici kənarlarının 2 növ emal prosesi aparılır:

1 – qatlama - əymə prosesi

2 – ardıcıl bəzəndirilmə əməliyyatında kəsilmə prosesi.

Künclərin əyilmə ilə emalı çox mürəkkəb olmayan prosesdir və yükdən keyfiyyəti məmulatların alınmasında tətbiq edilir.

Materialları biri - birinə birləşdirən künc detallarının emalları birli və ikili əymə ilə aparılır. Cod gönlərdən və süni materiallardan olan məmulatlardan olan məmulatların qalınlığı və yüksək upruqluq göstəricilərinə uyğun olaraq detalların küncərdən yığılması kəsilərək çevrilməmiş tikilməmiş üsulla aparılır.

Gönxırdavat mallarının ayrı – ayrı detallarının (hissələrinin) birləşdirilməsində müxtəlif birləşmə üsullarından istifadə edilir: saplarla, yapışqanla, hörmə ilə, pərçimləmə yolu ilə, yüksək tezlikli cərəyanla, yüksək təzyiqlə tökmə üsulu ilə.

Ən çox yayılmış üsul sap üsuludur. Bu üsulda bir sıra nöqsanlar vardır. İstismar zamanı saplar qırılır və tikiş sökülə bilər xarici görkəm pozula bilər.

Məmulatın detallarının yapışqanla birləşdirilməsi daha möhkəm üsuldur. Yapışqan üsulu xırda gönxırdavat məmulatlarının istehsalında tətbiq olunur.

Hörmə üsulu ilə birləşmə gönlərin dəlik axılan küncələrindən aparılır. Bu üsul çox az məmulatların çeşidlərində istifadə edilir.

İri həcmli çamadanlar, portfəlləri, çantaları tikmək üçün yüksək gərginlikli cərəyan vasitəsi ilə xüsusi formalarda geniş həcmli qalaylayırlar.

Süni və sintetik gönləri bir – birinə tikmək üçün xüsusi preslərdə elektrik qızdırma yolu ilə əldə edirlər.

Polistron və polietiləndən olan məmulatlar yüksək təzyiq altında tökmə üsulu ilə istehsal edilir.

Detalların bir – birinə birləşdirilməsi üçün müxtəlif növ tikişlərdən istifadə olunur.

Bu tikişlər dəqiq tikmə, üstədən gedən tikmə, sarılmış tikiş, sidr ağacı ilə tikmə və s tikiş üsulları vardır.

Dəqiq tikişdə məmulatın detallarını üz – üzə qoyaraq tikmək lazımdır, qalaylamaq da olar. Bu dəqiqi tikiş üsulu çevrilmiş və çevrilməmiş üsullarla tətbiq olunur.

Çevrilmiş tikiş üsulunda birinci tikiş tikilir içəri tərəfdən, sonra çevrilərək üst tərəfdən küncərdən və ya qıraq hissələrdən təzədən tikilir. Bu tikiş üsulu nadir halla tətbiq edilir, çünki çox zəhmət tələb edir, lakin bu üsul çox keyfiyyətli üsuldur.

Üstdən gedən tikişdən bir detalı o biri detailın üzərinə qoyaraq birləşdirmək üçün istifadə edilir. Bu üsulda ciblərin, qapaqların, küncələrin birləşdirilməsində istifadə edilir.

Üstdən gedən tikiş sap, yapışqan və qalaylama üsullarında istifadə edilir.

Sarınma tikiş üsulunda detallar bir – birinə üz tərəfdən dəmir halqalarla bərkidilir. Tikişlərin daha bərk bərkidilməsi üçün aralıq hissələrə bərkidici materiallar aşağı hissədən sidr ağacı bərkidilir.

Şəkil 31,32

IV bölmə. Gön çantaların təsnifatı və çeşidinin xarakteristikası.

Çantalar - əşyaların bir yerdən digər yerə gəzdirilməsi və saxlanması, sənədlərin, pulların gəzdirilməsi üçün nəzərdə tutulur. Elə buna görə də çantalar bir neçə qrupa ayrılırlar: əşyaların saxlanması və gəzdirilməsi üçün nəzərdə tutulan çantalar; sənədlərin, pulların, kağızların və xırda qalantereya və yol ləvazimatlarının gəzdirilməsi üçün olan çantalar. Bu qrupun içərisində əsas yeri çantalar tutur.

Məişət çantalarını bir sıra əlamətlərinə görə təsnifləşdirmək olar yaş – cins xüsusiyyətlərinə görə, kişi, qadın, gənc və uşaq çantaları.

İstismar əlamətlərinə görə: gündəlik, ziyafət, təsərrüfat, yol və idman.

Bu qrupların içərisində onları biri – birindən bəzəndirilməsinə görə də seçilirlər: İşçi, gəzinti xüsusi: möhkəmlik dərəcəsinə görə-bərk, yarıbərk və yumşaq; fəsil xüsusiyyətlərinə görə (yaz – yay və payız - qış) çantalarına ayırırlar.

İndi – isə yaş – cins xüsusiyyətlərinə görə təsnifləşdirən çantalara nəzər salaq; qadın, kişi, gənc və uşaq çantaları.

Bu çantalar içərisində çox böyük çeşidə malik olanı qadın çantalarıdır. Belə çantalar müxtəlif cür günlərdən süni, təbii, sintetik göndərdən hazırlanırlar. Bu çantalar müxtəlif formalarda, müasir modanın tələbinə cavab verərək mürəkkəb və sadə formalarda müxtəlif bərklikdə, müxtəlif konstruksiyalarda istehsal olunurlar.

Çox bahalı olmayan, rahat və gündəlik istifadə olunan qadın çantaları qadın geyimlərinə əlavə edilir. 1930 cu illərdə qadın dəblərində klassik üslublu çantalar dəbdən düşmürdü. Klassik üslublu çantalar qısa qulplu və çərçivə zamoklu bağa bağlanırdı. Klassik üslublu çantalardan 1950 cı illərə qədər istifadə edilirdi. Belə çantalar düzbucaqlı formaya malik olub antilopanın və keçinin dərilərindən hazırlanırdı. 1930 – cu illərdən sonra isə ilk dəfə olaraq müxtəlif rənglərlə boyanmış çantalar istehsal edildi.

1940 cı illərdə isə trapesiya şəkilli 2 qulplu yarıbərk, yumşaq çantalar istehsal olunmağa başlandı. Belə çantalar əleyhqaz və sanitariya çanta adlandırıldı. Çantaların materialı cüt, plastikadan ibarət idi. Sonralar bu tiptə çantalardan dəniz çanta çeşidində istifadə olundu. 1950 – ci illərdə kimya sənayesinin inkişaf ilə

əlaqədar təbii gönlərdə yanaşı süni materialların tətbiqi mühüm rol oynadı. Ən çox dəbdə olan o illər qara rəngli çantalar idi.

1960- cı illərdə mini – moda ilə əlaqədar olaraq Silviya – vartançantalar dəbdə idi. Belə çantalarda 2-3, çantalar bir klapan altında bir – birinə tikilirdi.

1970 – ci illərdə göndəri məmulatlarında yumşaq konstruksiyalı “banan”, “torba” çantalar dəbdə idi. Həmçinin idman stilli “safari” çantalar toxuculuq materiallarından hazırlanırdı. Bu illərdə artıq 1980 cı və 1990 cu illərdə artıq çantalar çeşidinə görə böyüklər üçün, Gənclər üçün, yay çantalarına: üslubuna görə klassik, folklor, romantik, idman üslublarına ayrılırdılar.

Modanın müasir tendensiyasına uyğun olaraq öz rahatlığına görə, funksionallığına görə, ciddiliyinə görə çantalar istehsal olunur. Bütün bu xüsusiyyətlərə tələblərə idman çantaları cavab verir və etnik xüsusiyyətləri özündə birləşdirən milli üslublu və şərq ornamentli çantalar daha çox istehsal olunurdu.

Çantaların müasir və cari tələblərə cavab verən modelləri 1970 – 1980 cı illərdə istehsal olunmağa başlandı.

Sadə və ciddi modanın tələblərinə cavab verən çantalarda eleqantlıq, zəriflik hiss olunmalıdır. Belə çantalar həndəsi formalarda kvadrat, trapesiya, düzbucaqlı və vedrə şəkilli olur və çox yumşaq çantalardır. Furniturdan çox istifadə edilmir və ya nəzərə çarpmayan xırda hissələr, gizli klapanlardan istifadə olunur. Çantaların modellərində kəsik və tam tikişli qulplar, qısa möhkəm qulplar, uzun kəmər – qulplar və tutqac qulplar, böyük halqa şəkilli və petlə qulplar, yarımuzunluqlu çiyin kəmərlərindən istifadə olunurdu.

Çanta istehsalında məxmər, velyur, nubuk, yumşaq təbii dərilərdən, çox nadir heyvanların dərilərindən, müasir süni dərilərdən atlas, sukno, tvid, fetr, süni xəz, trikotaj parçalardan istifadə olunur. Gənclərin çantalarında brezent materiallardan da istifadə olunur. Qadın çantalarının bəzəndirilməsində əli işi olan çəkildən, naxışlardan hörgülərdən istifadə olunurdu. Çantaların rəng çalarları çox müxtəlifdir; qara, qırmızı, sarı, yaşıl, göy, boz, mavi, qara, qızılı və s. Bütün bunlar müasir dəbə və üsluba, zamana görə tez – tez dəyişilir. Hər il bir dəb, bir rəng, bir üslub üstünlük verilir.

Kişi çantaları. Kişi çantaları bu yaxınlarda istehsal olunmağa başlanmışdır. 20-25 il bundan əvvəl onları kişi portfelleri əvəz edirdi. İlk kişi çantaları sənədləri və kağızları və şəxsi əşyaları daşımaq üçün istehsal olunurdu. Sonradan isə iri həcmli çox ciddi görkəmli kişi çantaları istehsal olunmağa başlandı.

Kişi çantaları öz əsasını idman çantalarından və planşetlərdən ibarət bərk dərilərdən istehsal olunur. Kişi çantaları 1980 – cı illərdən sonra ilk dəfə olaraq kəməre bərkidilən formada istehsal olunmağa başlandı.

Gənclər üçün olan çantalar. Bu çantalardan kitabları saxlamaq, dəftər saxlamaq müxtəlif əşyaları saxlamaq üçün istifadə olunur. Bunlar düzbucaqlı, kvadrat formalı olurlar. Gənclər üçün olan çantalar yumşaq və bərk konstruksiyalı qutuya oxşar formalarda istehsal edilir. Onların bağlanan hissələri klapan, zamok – zəncir knopka şəkilli olur.

Bu çantaların içərisində qələm və bəzək əşyalarını yerləşdirmək üçün ayrı – ayrı bölmələr olur. Çantaların tutacaqları müxtəlif uzunluqda olur. Uzun, qısa, iri həcmli qısa və uzun tutacaqları halqalara, yarımhalqalara, çərçivələrə və yaylı qarmaqlara bərkidilər. Gənclərin çantalarının bəzəndirilməsində emblemə, yazılar, basmalardan, pryajkalardan istifadə olunur. Bu çantaları donuz gönlərdən süni dəri olan vinilsünidərisindən, birtonlu plyonka və təzadlılıq yaradan materiallardan düzədirlər.

Gənclər üçün olan çantalara qızlar üçün (gündəlik, istirahət və idman təyinatlı) və oğlanlar üçün isə (gündəlik və idman təyinatlı) istehsal olunur.

Uşaq çantaları – uşaq çantaları öz kiçik çoxlu güzgü və koşelok ölçülərinə görə, sadə formasına görə hissələrin görə o biri çantalardan fərqlənir. Bu çantalar parçadan, plyonka materialından və süni dərilərdən istehsal olunur. Uşaq çantaları cibli və cibsiz ağzı acıq və zəncirli və knopka ilə bağlanan olur. Çantaları bəzəyən zaman üzərinə uşaq mövzusuna uyğun applikasiyalar yapışdırılır, deşik açma saçaqlı, basmanaxış istifadə olunur. Yaş xüsusiyyətlərinə görə çantalar 3-6; 7 və 12, 12- 15 yaş uşaqlar üçün istehsal olunur. Uşaq çantaları gündəlik və idman təyinatlı olur.

Uşaq çantalarının yeni çeşidinə şagirdlər üçün buraxılan çantalar aid edilir. Bu çantalar son illərdə şagird portfellərini müasir tipli çantalarla əvəz etmişdir. Bu çantalar çox yüngül, yaraşlıq və rukzaklı və çiyinə salınan şəkildə istehsal olunur.

İstismar xüsusiyyətlərinə görə çantalar gündəlik, istirahət, kosmetika üçün, təsərrüfat, yol və idman üçün olur.

Gündəlik qadın çantaları sadə ciddi formaya malik olub, mürəkkəb bəzək qadın çantaları: elementlərindən az istifadə edilir. Bu gündəlik işlədilən çantalar istismar xüsusiyyətinə görə (yay – yaz və qış - payız) çantalarına bölünür onun içərisinə qoyulan əşyanın xasiyyətinə görə isə (işçi; ümumi təyinatlı çantalara) üslubuna görə isə (klassik, idman, folklor, romantik), çantalara ayrılır.

İstirahət (ziyafət) çantaları ölçülərinə görə gündəlik çantalardan kiçik olur, onların gövdəsi və zamoku orijinal formaya malikdir. Bu çantaların formasının eleqantlığı və bəzəkli olması onun materialının yaraşlıq olmasından (velyur, zamşa, lak, ipək parça, təbii ön, yüksək keyfiyyətli süni dərinin olmasından asılıdır. Ziyafət çantalarında bəzədilməsində bəzək elementlərindən, muncuqlardan, bəzəkli saplardan, manjetlərdən, biserlərdən və folqalardan istifadə olunur. Gündəlik və istirahət çantaları bəzəndirilməsi və hazırlanma mürəkkəbliyinin görə 2 qrupa ayrılır.

I qrup məmulatlara mürəkkəbliyinə görə heç bəzəndirilməmiş və ya 2,3 bəzək elementi olan çantalar aiddir: Bəzək elementləri bunlardır düz və fiqurlu büzmə bantlı və ya 4 eyni büzməli, dekorativ büzməli, sətirli. applikasiyalı cizgiləmə naxışbasma və ya metal plastmasdan olan bəzəndirilmə; Bəzəndirilməsinə görə II qrupa aid çantalarda yan tərəflərdə eyni büzməli qofre şəkilli dekorativ büzməli əl ilə işlənmə, çəki işləri, karakul işlənmə, buynuz ilə bəzəndirilmə, ağac ilə bəzəndirilmə və müxtəlif bahalı qaşlarla bəzəndirilmədən istifadə edilir. Qadın çantalarının çərçivə bəndəm öz mürəkkəbliyinə görə 2 qrupa ayrılır:

I qrupa aid olan bəndəmlər daha sadədir, adi 2 laylı metallik və plastmas bağlayan başlıqdan ibarətdir.

II qrupa aid bəndəmlərdə – iki və 3 laylı daha bahalı bəzəndirilməsi olan başlıq çantalardan ibarətdir mürəkkəbliyi və bəndəmlərin (açarları) nə qədər mürəkkəb olarsa, çantaların qiymətləri baha olar.

Kosmetika üçün olan çantalar çox böyük ölçülərdə olmur. Kosmetika çantaları yumşaq konstruksiyalı olub zəncir – bəndəm və çərçivə bəndəmlərdən ibarət olur. Kosmetika çantaları süni və sintetik materiallardan tikilir.

Təsərrüfat çantaları müxtəlif ölçülərdə və formalarda, yumşaq və bərk konstruksiyadan olması, oturacağına bərk olması, bəndəmli və ya ağzı açıq bəndəmsiz buraxılır. Bu çantalarda ciblər olur yanda və qabaq hissələrdə. Bu çantaların üz materialı üçün süni dərilərdən, parçalardan (şotlandka, parusin, reps və s) materiallarından istifadə edilir. Bu çantalar astarsız buraxılır. Təsərrüfat çantaları ayaqlı hərəkət edən də olur.

Yol çantaları – yol çantaları çamadanı əvəz edir. Onlar xarici görünüşünə görə təsərrüfat çantalarına oxşayırlar. Lakin forma və həcm etibarını ilə isə onlardan çox böyük olurlar. Yol çantalarının xaricində və daxili divarlarında arakəsməli ciblər vardır. Forması düzbucaqlı və trapesiyaşəkilli olur, konstruksiyasına görə bərk və yarım bərk, geniş bərk oturacaqlı və knopka ilə bərkidilmiş olur. Çantanın gövdəsinin möhkəm bərkidilməsi üçün çəkilib bağlana bilən kəmərdən istifadə edilir. Yol çantaları plyonka materiallarından, parçalardan və xırdavat dərilərindən hazırlanır. Yol çantaları son vaxtlar çarxlı təkərli formasında istehsal olunur.

İdman çantaları digər çantalardan irihəcmli olması yüngül olması və idman ləvazimatlarının daşınması üçün işlədilir. Onlar uzun qulplu, bir və iki sayda çiyinə salınma kəmərlili, halqalı və cibli olurlar. İdman çantaları forma etibarını ilə düzbucağı, trapesiya, rykzak şəkilli, konstruksiya etibarilə yumşaq və yarım bərk içərisi bərk olur. Bu çantaları plaşlıq, parça süni gönlərdən plyonka materiallarından hazırlayırlar.

İdman çantaları digər çantalardan bəzəndirilməsinə görə fərqlənir. İdman çantalarında müxtəlif yazılar, emblemlər rəngi çalarlardan və idman əşyaları üzərində əks olunan şəkillərdən istifadə olunur.

Dəniz çantaları (yay) – yay dəniz çantaları yüngül, bəzəkli, rəngli süni gönlərdən plyonka materiallardan nə parçalardan bərk olmayan konstruksiyadan qapaqsız və zəncirlə bağlanan və ya klapan zamoklarla bağlanan olurlar. Dəniz çantalarının hazırlanmasında yüksək tezlikli cərəyanla qaynaq olunma yolu ilə və ya tökmə üsul ilə polietilləndən olan çantalara ayrılır. Dəniz çantaları applikasiyalı, çəkili, trafaret şəkili ilə bəzəndirilir.

Bundan başqa xüsusi təyinatlı çantalar da istehsal olunur: Soyuducu – çantalar, stul – çantalar, ayaqqabı çantaları, köynəklər üçün olan çantalar və s.

Çantaların ölçüləri onların hündürlüyü üz divarının uzunluğu və dibinin eni ilə hesablanır:

<i>Çantalar</i>	<i>Çantaların ölçüləri; mm – lə</i>		
	<i>uzunluğu</i>	<i>hündürlüyü</i>	<i>eni</i>
Qadınlar, gənclər üçün	200-500	150-500	120 yə qədər
Kişilər üçün	200-600	200-500	20-200
İdman, yol təsərrüfat	300-800	250-600	40-300
Şagirdlər üçün	250-500	250-500	60-150
Uşaqlar üçün	100-300	100-300	100 ə qədər

Kağızların və sənədlərin saxlanması üçün ləvazimatlar.

Bu ləvazimatlara portfeller, qovluqlar arxa çantası aiddir.

Ən geniş yayılmış çeşid qrupuna portfel və arxa çantalar aid edilir ki, hansı ki bunlar ümumi istehsal olunan gönxırdavat məmulatlarının 20% - ni təşkil edir. Portfeller və arxa çantalar üçün çantalarda olan konstruktiv əlamətlər xarakterikdir. Bu məmulatlar öz xüsusiyyətləri ilə seçilirlər. Portfellerin və arxa çantaların konstruksiyalarında bu əlamətlər əsas sayılır: onların bağlanma üsulları; detallar və detalların təyinatı; ölçüləri və növləri; materialı və furniturası; detalların birləşdirməsi üsulları; xarici görkəminin bəzəndirilməsi.

Portfellerin və çantaların aşağıdakı bağlanma üsulları tətbiq edilir.

Portfeller üçün qapaq və çantalar üçün qapaq və zəncir bağlayıcı. Ən geniş yayılan portfel və klapan yolu ilə bağlanmalıdır. Bu klapan çantaya tikilmiş və ya

ayrı şəkilli olur. Portfel və arxa çantalarda olan detalların təyinatı ilə tanış olaq. Portfellərin gövdəsi tam palotnodan 2 divardan, 2 klindən və oturacaqlardan (dibdən) və ya 2 klindən, 2 divardan və botanlardan ibarətdir. Portfellərdə çox qatlı klinlər və botanlar və digər detalların konstruksiyası olur ki, bu da arakəsmələrin tikilməsinə gətirib çıxarır.

İşçi portfellər (çantalar) gündəlik kağızların, kitabların və jurnalların gəzdirilməsi üçün buraxılır. İşçi portfellər qadınlar və kişilər üçün olur. Qadınlar üçün olan işçi portfellər öz kiçik həcmli və xırda ölçüləri ilə kənarlarının daha mürəkkəb xətlili detallarla və üz materialının daha əlvan çalarlarla bəzədilməsinə görə fərqlənirlər.

Yol çantaları (portfelləri). Yol portfelləri çox miqdarda kitabların işçi kağızların, sənədlərin və bəzi şəxsi əşyaların daşınması üçün istehsal edilir. Yol portfelləri öz boyun ölçüləri və həcmələrinə görə işçi portfellərdən fərqlənirlər. Kağızların, kitabların əzilməməsi üçün belə portfellərin cibləri olur, əlavə kəmərləri pryajkaları olur.

Öyrənçi çantaları (portfelləri).

Şagird portfelləri məktəb ləvazimatlarının və kitabları daşımaq üçün buraxılır. Şagird çantaları portfelləri I, II, III qruplara ayrılır. I qrup 1-3, II qrup 4-6, III qrup 7-11 sinif şagirdləri üçün istehsal olunur. Şagird portfelləri ölçülərinin və həcmələrinin müxtəlifliyinə görə, sadə konstruksiyasına görə xarici ciblərin olmasına görə. Daxildə 2-3 bölmənin olmasına görə, rəng çalarına görə, ciddi görkəmli gövdəsinə görə, arxada aparılmasına görə, kəmərlərin olmasına görə arxa çantalardan fərqlənirlər. Aşağı sinif şagirdləri üçün buraxılan portfellər daha çalarlı olur.

Arxa çantalar (arxa çantalarının gövdələri) əsasən 2 tiyəli və polotnoli olur və bəzi hallarda 2 divarlı və batonlardan ibarətdir.

Belə portfellərdə qulpların çantalara bərkidilən yeri metaldan olduğu üçün qulpun üz hissəsinə çanta materialı çəkilir. Çantaların qabaq hissəsi, qapağı və ciblərinə küncələr digər materiallar tətbiq edilir. Çantaların içəri hissələrinə arakəsmələr daxili ciblər yerləşdirilir. Arakəsmə detallarını plastmasdan, kartondan

qalın kağızdan düzəldirlər. Əksər hallarda portfeller yumşaq və yarıyumşaq, arxa çantaları isə qalın konstruksiyaya malikdir. Qalın kağızların və kartonun detalalarını çantaların dibinə yerləşdirirlər, divarlarına və qabaqlarına yerləşdirirlər. Kəbud qalın karkas material bu materialın astarsız forma saxlamasını özündə saxlayır.

Müxtəlif cür arxa çantalarının və portfellerin ölçüləri cədvəli:

<i>Məmulatlar</i>	<i>Həcmi sm³</i>	<i>Uzunluğu sm</i>	<i>Hündürlüyü sm</i>	<i>Eni sm</i>
<i>İşçi portfeller</i>				
<i>Qadın üçün</i>	7000,0	32,0-42,0	22,0-30,0	6,0-13,0
<i>Kişi üçün</i>	10400,0	38,0-45,0	25,0-39,0	6,5-16,0
<i>Yol portfelleri</i>	16000,0	43,0-45,0	32,0-40,0	6,0-20,0
<i>Məktəbli portfelleri</i>				
<i>I qrup</i>	4470,0	30,0-36,0	22,0-26,0	8,0-10,0
<i>II qrup</i>	5400,0	32,0-38,0	25,0-27,0	10,0-12,0
<i>III qrup</i>	6800,0	36,0-42,0	25,0-30,0	11,0-13,0
<i>Arxa çantaları</i>	4470,0	30,0-36,0	25,0-26,0	8,0-10,0

Arxa çantaları – məktəb ləvazimatlarının və kitabların daşınması üçün 1- 3 sinif şagirdləri üçün istehsal olunan çantalardır. Arxaya salınan çantalar bağlanmasına görə qabaqla bağlanan, zəncirlə - bəndəmlə bağlanan rəngli çantalarına görə və kəmərlərinə görə səciyyələndirirlər.

Qovluqlar – Təyinatına və konstruksiyasına görə işçi, və ünvan üçün olur: Gön xırdavat məmulatlarını çeşidinin 2% - i qovluqların payına düşür.

İşçi qovluqlar –İşçi kağızların kitab və jurnalların daşınması üçün nəzərdə tutulur. Növ müxtəlifliyinə görə orqanayzer qovluqlar – böyük ölçüsü olmayan gündəlik bloknot, telefon kitabları üçün, kalkulyator üçün, vizit kartları üçün, ruçkalar üçün və işçi kağızlar üçün olan qovluqlar.

Qovluqlar düzbucaqlı formada olur və ölçüləri işçi kağızların ölçüsü ilə uyğun buraxılır. İşçi kağızlar çantalar kimi bərk, yarım bərk və yumşaq konstruksiyaya malik buraxılır. İşçi qovluqlarla hesabların birləşmə üsulları çantalarda olan kimidir. Qovluqlarda xüsusi diqqət tətbiq onun içərisinin, bəzəndirilməsinə. Qovluqların içərisində üstlü ciblər və çoxlu sayda arakəsmələr olur. Bəzi qovluqlar

indi kəmərnlərlə buraxılır. Yəni çiyindən asıb aparmaq olur. Bağlanmasına görə onlar zəncirlə bağlanan qapaqla bağlanan olur. Formasına görə düzbucaqlı formada olurlar.

Byuvar qovluqlar – poçt kağızlarını, zərfləri, müxtəlif sənədləri saxlamaq üçün müəyyən olunur. Ünvan üçün olan qovluqlar ünvanların yerləşməsi üçündür. Buyunvar və ünvanlı qovluqların istehsalında bərkidilməsi üsulları sap, yapışqanlı, qaynaq üsulu ilə, kənarları əyilmə ilə emal edirlər. Bağlanma üsuluna knopka – ilə, kənarları lentlə olur. Üst materialına görə süni, gön xırdavat dərilərindən hazırlanır.

Qovluqların müxtəlif növlərinin ölçüləri aşağıda göstərilmişdir:

Qovluqların ölçüləri (uzunluq və hündürlük) mm.

İşçi qovluqlar (330-430)x(230-310)

Byuvar qovluqlar (230-260)x(320-360)

Ünvan qovluqlar (220-240)x (320-340)

Şəkillər.

Xırda gön xırdavat məmulatları.

Xırda gön çanta məmulatlarının çeşidlərin həcmi ümumi həcmə 5% - ni təşkil edir. Xırda gön çanta məmulatlarının aşağıdakı növləri vardır.

Portmanat – pul qabı.(kağız və dəmir pulları saxlamaq üçün)

Bumajnik-Nazik pul qabı – kağız pul xırda kağız və sənədləri saxlamaq üçün

Koşelok pul kisəsi – iri dəmir pulları saxlamaq üçün

Futlyar – eynək, açar, kosmetika saxlamaq üçün, britva, manikür və s. əşyaları saxlamaq üçün.

Qutular və mücrülər – bəzək əşyaları və xırda əşyaları saxlamaq üçün

Üzlüklər cildlər – bloknotları, kitabları, sənədləri və yazı kitablarının xarici təsirlərdən qorumaq üçün olur.

Şəkillər

Xırda gön xırdavat məmulatlarına həmçinin kitabların arasına qoyulan qatlıqlarda və digər təyinatlı məmulatlar aid edilir. Xırda gön xırdavat məmulatları qulpsuz və xırda ölçülərdə olmaları ilə digərlərinə fərqlənirlər. Koşelok və portmanilərin uzunluğu 100-250 mm - ə qədər olur.

Kağızçı bumajnik və çillilərin ölçülərini açıq şəkildə təyin edirlər. Xırda gön xırdavat məmulatlarının xarakterik üsullarından biri onların detallarının naxışlanmasıdır. Bu üsul xırda gön xırdavat məmulatlarının bəzəndirilməsinin fərqliliyini və keyfiyyətini yüksəldir.

Bumajnik - sənədlərin pulların və qiymətli kağızların saxlanması üçün nəzərdə tutulur. Bumajniklərin istehsalı üçün süni və təbii gönlərdən istifadə olunur. Materiallar astarlı və astarsız olurlar. Ən bahalı bumajniklər təbii göndən sıxlaşdırılma yolu ilə alınır. Onlar suvenirlər üçün təyin edilir. Bumajniklər yumşaq konstruksiyalı və klapanlı və klapansız, knopka ilə bağlanan, uzun zəncirlə bağlanan və ikiqatlı və üçqatlı olur.

Portmonat – pulların və ya sənədlərin saxlanması üçün nəzərdə tutulur. Konstruksiyasına görə bərk, yaribərk, yumşaq, formasına görə - düzbucaqlı və s. olur. Portmanat klapanlı və klapansız, uzun zəncirli arakəsməli və arakəsməsiz çərcivə bəndəmli olur. Bunları da portmani materiallarından hazırlayırlar.

Koşelok dəmir pulları saxlamaq üçün nəzərdə tuturlar və həmçinin onların kağız pulları saxlayan hissəsi də olur. Koşeloklar təbii göndən, süni materiallardan, vilvet, məxmər parçadan hazırlanır. Formasına görə koşeloklar dairəvi yarım dairə, düzbucaqlı; konstruksiyasına görə yumşaq və yarıyumşaq, çərcivə zamoklu, bəzəndirilməsinə görə parçanın üzərində çəki ilə tikişlər, basmanaxışlı və hamar: Koşelokların ölçüləri kiçik olur.

Koşelokun hündürlüyü 65-95 mm, eni 70-100 mm olur. Ölçüləri en və uzunluq ilə təyin edirlər. Sənədlər üçün olan üzlüklər; - süni və təbii göndən və plynka materiallarından hazırlanır. Özlüklər astarlı və astarsız olur. Onlar hamar olur və müxtəlif cür bəzəndirilir.

Sənədlər üçün olan cildlər, üzlüklər aşağıdakı ölçülərdə olur.

Sənədlər üçün olan üzlüklərin və bumajniklərin ölçüləri mm (uzunluq və hündürlüyü)

iki laylı pul qabları:

175x120:

200x140

220x150

220x17

190x130

210x150

220x160

Üç laylı üzlər:

310x160

195x135

320x160

Kitablar üçün olan üzlər Kitablar üçün olan üzləri təbii göndən alırlar bu gönələr kombinləşdirilmiş aşılardan alınır. Onun üzərində olan basma şəkillər ən çox mədəniyyət abidələri olur.

Yol ləvazimatları – Yol ləvazimatlarına çamadanlar və baqaj kəmərləri aid edilir ki, bu da istehsalın 15% - ni təşkil edir. Çamadanlar gündəlik şəxsi əşyaların

və bir çox şeylərin saxlanması və daşınması üçün nəzərdə tutulur. Müasir çamadanlar nümunələrin, kolleksiyaların daşınması üçün istifadə edilir. Çamadanların çeşidlərini aşağıdan əlamətlərinə görə qruplaşdırırlar; xam materiallarına görə; gönlər, yulf gönlər. Süni gönlər; parça, stirolun sopolimerindən olan materiallar: Konstruksiyasına görə; bərk, yarımbərk, astarlı və astarsız, həcminə görə qatlama, təkərli; hazırlanmasına görə tikişli tökmə qapaqlı və kombinəlaşdırılmış, bağlanmasına görə - çamadan üsullu, ildırım zəncirli və s.

Çamadanlar funksiyasına görə iri həcmli, gövdəsi və qapağı qutu formalı olur. Hansı ki, bunları tökmə, qəlibə salma yolu ilə hamar detalların birləşməsi yolu ilə və ya kombinəlaşdırılmış üsullarla alırlar. Tökmə üsulu ilə polimer materiallardan alınır.

Çamadanlar öz həcminə görə müxtəlif həcmlərdə olurlar. Çamadanların ölçüləri şərti olaraq nömrələrdə göstərilir bu da onun uzunluğuna gətirib çıxarır. Bunlar sm-lə göstərilir. Hal – hazırda istehsal olunan çamadanlar 14 nömrədə buraxılır. 25-90 interval arasında hər bir interval 5 sm təşkil edir. Çamadanların standart uzunluğu 25-90 sm arasında olur. Xarici şirkətlər daha böyük ölçülü çamadanlar buraxırlar.

Əl ilə tutub gəzdirilən çarxlı çamadanlar da çox istehsal olunur. Çamadanlar əsasən qalın gönlərdən iri – buynuzlu mal – qaranın gönlərindən istehsal olunur.

Çamadanlar özlərinə məxsus funksional ənənəvi həcmə malik qutu formalı gövdəyə və qapağa malikdir. Onlar tökmə üsulu ilə alınır və hamar detalların kombinəlaşdırılmış üsulla birləşdirilməsindən alınır. Tökmə üsulunda məmulatın formasını almaq üçün polimer materialların emalından istifadə olunur. Çamadanların müxtəlif formanı vermək üçün gövdəsini polistiroidən alırlar. Polimerlər yüngül və rahatdır, istehsal qənaətbəxşdir. Böyük tələbata malik çamadanlar. Diplomat – çamadanlardır.

Şəkillər

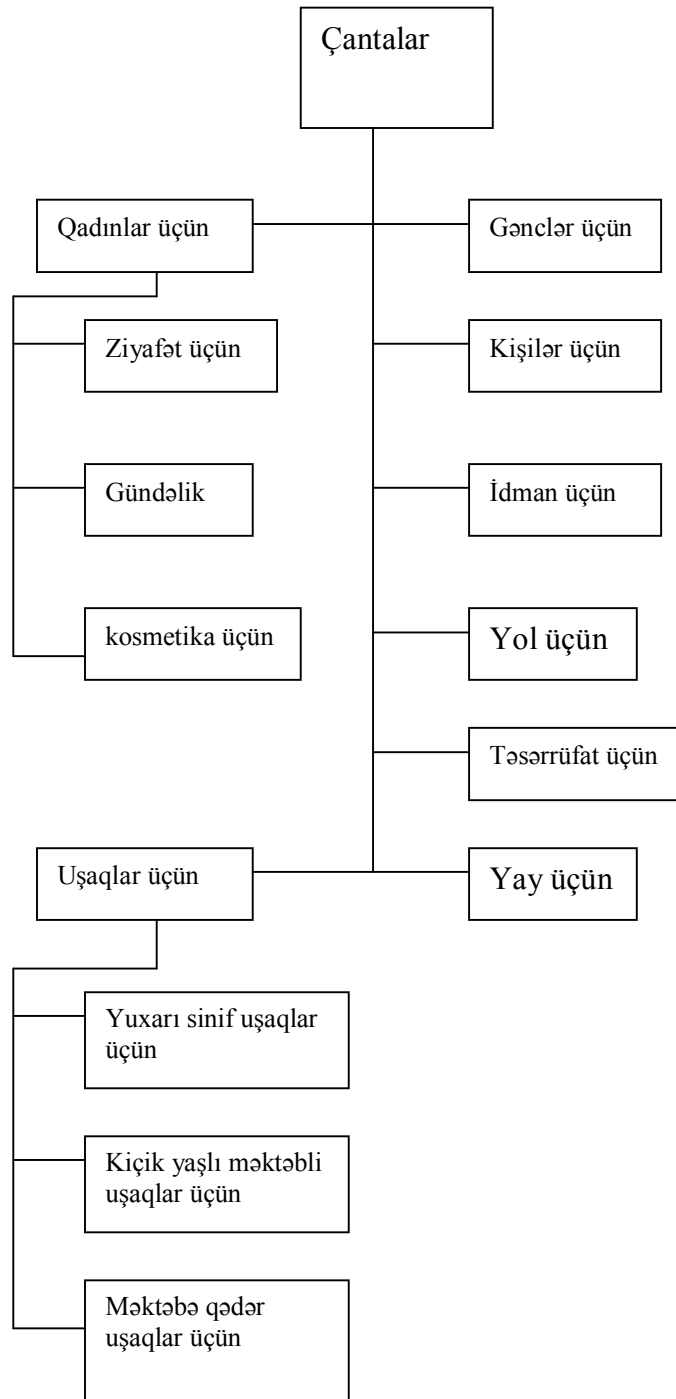
Çantaların təsnifatı.

Çantaların təsnifləşdirilməsi.

Çantalar standartların tələblərinə uyğun olaraq müəyyən qruplarda təsnifləşdirilirlər. Bu qruplar hər biri – xırda qruplara ayrılaraq təsnifləşdirilir. Gön çantalar yaş – cins xüsusiyyətlərinə görə, istehsal texnologiyası – xammalına görə, bəzəndirilmə üsullarına görə, təyinatına görə təsnifləşdirilir. Qadın çantaları, gənclər üçün olan çantalar və kişi çantaları oxşar qruplarda təsnifləşdirilir. Bunların təsnifləşmə cədvəli aşağıdakılardır.

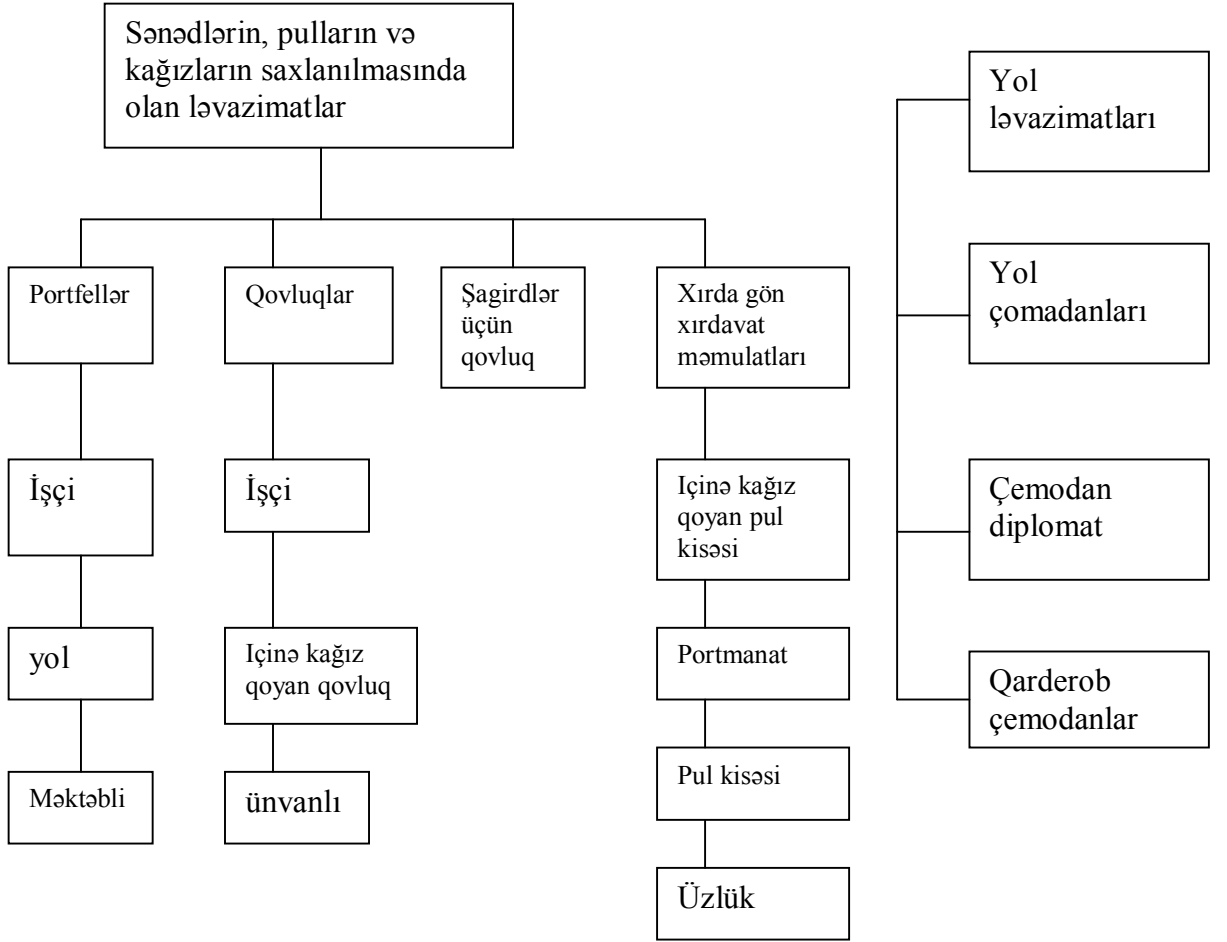
Məsələn gön çantaları təyinatına görə 5 qruoda birləşdirmək olar: gündəlik çantalar, idman və çimərlik çantaları (qadınlar və gənclər üçün) yol çantaları və çamadanlar; portfeller və qovluqlar; məktəbli çantaları və arxa çantaları:

Gön çantaların təsnifləşdirilməsi cədvəli

Gönxırdavat mallarının təsnifatına bəzi mallarının daxil edilmir: Bunlar qovluqlar, “üzlüklər” “Sakvayayajlar” dır.

Sənədlər, pul, kağızların saxlanması üçün olan ləvazimatların və yol ləvazimatlarının təsnifləşdirilməsi.

V bölmə Gön çantaların istehlak xassələr və keyfiyyətini ekspertizası.

Gön çantalarının ekspertizası zamanı onların növü və məmulatın keyfiyyəti müəyyənləşdirilir. Bunların hamısı normativ texniki sənədlərin tələblərinə cavab verməlidir. Gön çanta mallarının ekspertizası zamanı yol verilən qüsurlar onların yaranma səbəbi və bu qüsurların məmulatın keyfiyyətinə nə dərəcədə təsir etməsi bütün bunlar hamısı normativ – texniki sənədlərdə göstərilir.

Gön çanta mallarının keyfiyyəti onun yararlı xassələrini özündə cəmləşdirir. Gön çanta mallarının keyfiyyəti özündə əks etdirən ümumi xassə göstəriciləri var ki, bu da bütün çanta qrupları üzrə gönçanta mallarına aid edilir; birdə ayrı bir qrup üzrə əlavə xassə göstəricilərini göstərmək olar. Gön çanta mallarının ümumi xassə göstəricilərinə onların estetik, texnoloji və vahid şəkllə salma xassələri aid edilir. Estetik xassələrin qiymətləndirilməsi ekspert üsulu ilə bədii – texniki şüradə həyata keçirilir. Gön çanta mallarının estetik xassələrinin qiymətləndirilməsinə aşağıdakılar aid edilir:

Məlumatlandırma - məmulatın cizgilərinin, həcmnin ölçülərinin, formasının konstruksiyasının, rənginin dəbə və təbüliyə uyğunlaşması.

- formanın rasionallağı – məmulatın daşdığı funksiyaya uyğunlaşaraq həcmnin, ölçülərinin, formasının, konstruksiyasının onun funksional təyinatına tətbiqi;
- kompozisiyanın dolğunluğu – materialın dekorativ xassələrinin, harmoniyanın rənglərin uyğunlaşmasının nəzərə alınması;

Məmulatın xarici görünüşünün istehsal xüsusiyyətində bəzəndirilmə, tikis xətlərinin dolğunluğu nəzərə çarpmalıdır, gön çantalar məmulatlarının texnoloji xassə göstəriciləri dedikdə istehsala sərf olunan itkilərin az olması başa düşülür. Onlar bu cür xarakterizə olunur.

Materiallar həcmi – məmulatın üz hissəsinin sahəsi; əmək həcmi – hazırlamağa sərf olunan vaxtın qısa müddət olması.

Vahid şəkillə salma xassələri dedikdə, məmulatın ümumi hissələrinin sayının vahid hissə və ucluqlarla əvəzlənməsi nəzərdə tutulur.

Gön çanta mallarının əlavə xassələrinə onun tikişinin möhkəmliliyini, məsələn əl tutan və qoldan asılan kəmərlərin tikişinin bərk olması, maksimal yükə olan davamlılığın təyini.

Keyfiyyətin qiymətləndirilməsi

Gön çanta mallarının keyfiyyətini onun normativ texniki sənədlərdə göstərilmiş fiziki – mexaniki xassə göstəriciləri və xarici görünüşünə əsasən qiymətləndirirlər. Məmulatın xarici görünüşünə qiymət verən zaman onun bədii – rəng tərtibatı, xam materialların keyfiyyəti, hazırlanma keyfiyyəti nəzərə alınır. Kağız, karton, parça, plenka, sintetik gön, süni gön və təbii göndən hazırlanan xammal yuyulmaya davamlı, atmosfer təsirlərinə davamlı olmalı, faktura üzrə müasir modanın tələblərinə cavab verməlidir.

Texnoloji proseslərdə bu tələblər nəzərə alınmalıdır. Künc detalların birləşməsində və emalında aşağıdakı tələblərə mütləq riayət olunmalıdır.

- 1) Tikiş xəttinin sutunu düz, tarım çəkilməmiş əyrisiz tikiş arası buraxılma saplarda qaçma və qırılma olmamalıdır.
- 2) Çevrilmiş cızıq xətt düz olmalıdır bütün kontur boyunca arada qatqılar və məsamələr olmamalıdır.
- 3) Büzülmüş haşiyə düzgün olmalı, kip yapışdırılmalı, küncləri səliqəli yığılmalıdır.
- 4) Kəsilməmiş küncələr təmiz, düz, tiftiksiz, rənglənmiş və rənglənməmiş olmalıdır.
- 5) Hörmə hissələri kip birləşdirilməlidir, qatsız və büzüksüz olmalıdır.
- 6) Formaya salınmış hissələr və künclərində üz materialında qırıqlar və qatlar olmamalıdır.
- 7) Bu malların komplektinin furniturası elə bərkidilməlidir ki, bu zaman açılma və bağlanma rahat olsun.

Bu məmulatlar adi halda bağlandıqdan sonra açılmasına yolverilməməlidir.

8) Bu məmulatların əl tutan və çiyindən asılan hissələri 2 və daha çox qatların bir – birinə keçirilməsi ilə alınır. Tutun hissələr və taxılan kəmərlər məmulata möhkəm bərkidilməlidir və istifadə zamanı bu hissələr rahatlığı təmin etməlidir.

Gönçanta mallarında bəzək materialları yəni əlavə materiallar saplar, künclərin rəngi, tutan hissələr, çiyindən asılan kəmərlər, bağlanan bəndəmlər, zəncirlər, məmulatın materialına uyğun olmalıdır və ya ona bir gözəl xarici görünüş verməlidir.

Gönçanta məmulatları hər tərəfli işlənməlidir. Belə ki onlarda yapışqanların izləri və künclərdə artıq qalan saplar olmamalıdır.

Məmulatın üz səthinin materialının boyağı quru və nəm silinməyə davamlı olmasıdır. Silindikdə boyaq parçaya çıxmamalıdır.

Gönçanta məmulatlarının fiziki mexaniki xassə göstəriciləri onların tikiş saplarının və qaynaq xətlərinin normaya uyğun möhkəmliliyinin olmasıdır.

Bu göstərici çantaların simasında verilmişdir.

Çantaların fiziki – mexaniki göstəriciləri

Cədvəl n/sm

<i>Məmulatlar</i>	<i>Tikişin möhkəmlilik norması</i>		
	<i>Saplardan olan tikişlər n/sm</i>	<i>Qaynaq olunmuş tikişlərin əriməsi n/sm</i>	<i>Hərəkət zamanı olan qaynaq tikişi MPa</i>
<i>Gənclər, qadınlar və kişilər üçün olan çantalar</i>	<i>20</i>	<i>20</i>	<i>1,00</i>
<i>Tələbələr üçün, şagirdlər üçün təsərrüfat və dəniz üçün, işçi – qadın çantası, diplomat – çəmodanlar</i>	<i>30</i>	<i>25</i>	<i>1,25</i>
<i>İdman və yol çantaları işçi kişi çantaları və yol çamadanları</i>	<i>40</i>	<i>35</i>	<i>1,75</i>

Çantalarda, çamadanlarda, portfəllərdə (ziyafət və kosmetika çantalarından başqa) tutacaqların və çiyin kəmərlərinin möhkəmliyi nəzərə alınaraq normaya uyğun istehsal olunur.

Məmulatın sortlaşdırılması. Məmulatın istehsalının keyfiyyətini nəzərə alsaq məmulatın sortlaşdırma bilərik. Gönçanta mallarında materialın səthinin nöqsanlarını və istehsal nöqsanlarını bilib onları sortlaşdırırlar.

Gönçanta mallarını 2 növə ayıraraq sortlaşdırırlar.

Məmulatın üz səthinin materialının tipik nöqsanları dəri və parçada olan nöqsanlar cızıqlar, ləkələr, dəridə, xətlər, şəkilin əyriliyi və s. parçalarda olur.

Məmulatın istehsal nöqsanları isə qaynaq və sətir tikişlərinin, xətlərinin kənarlaşması, məmulatın görünüşündə hissələrin əyriliyi, künclərdə olan en ölçülərinin əyriliyi və s.

Qadın və kişi çantalarının sortlaşdırılan zaman I sortda 2 nöqsana, II sortda isə 3 nöqsana icazə verilir.

Gönçanta mallarında hansı nöqsanlara icazə verilmir. Onlar bunlardır.

Əzilmələr, yanıqlar, çirklənmələr, çatlar materialın üzərində olan boşluqlar, xarici görünüşündə knopkaların, bəzək elementlərinin düşməsi, lyuversin düşməsi, zəncirlərin, bəndəmlərin işləməməsi və s.

Gön çantaların məmulatlarının keyfiyyətini yoxlayan zaman ümumi məmulatın 10% - i yoxlanılır.

Məmulatın fiziki – mexaniki xassələrini yoxlayan zaman daxil olan məmulatın 3% - i yəni 5 cütü sınaq testindən keçirilir. Və qalanları isə buna uyğun olaraq qiymətləndirilir. Əlbəttə ki, bu heç də malın keyfiyyətinin qiymətləndirilməsinin düzgün yolu deyildir. Bunu həmçinin bazalarda və anbarlarda, gömrükdə əmtəəşünas – broker da edə bilər.

Gönxırdavat mallarının təsnifatına bəzi mallarının daxil edilmir: Bunlar qovluqlar, “üzlüklər” “Sakvayayajlar” dır.

Sənədlər, pul, kağızların saxlanması üçün olan ləvazimatların və yol ləvazimatlarının təsnifləşdirilməsi.

Gön çantaların çeşidi çox rəngarəngdir. Bu çantalar pulların, kağızların və təsərrüfat mallarının daşınmasında istifadə edilir.

Gön çanta hazırlayan müəssisələr yeni yüksək texnologiya avadanlıqların tətbiq etməklə, yeni texnologiya olan (lazer şüası vasitəsilə materialların

kəsilməsi, detalların formaya salınması, təzyiq altında tökmək və s.) tətbiqi ilə həyata keçirilir. Bu texnologiyaların tətbiqi istehsal olunan malların keyfiyyətinin yüksəldilməsinə imkanı yaradır.

Məmulatın xarici görkəminə ilkin götürülən materialın xassələri çox böyük təsir edir. Həmçinin, forma, siluet, konstruksiya, rəng, ölçüləri, tətbiq olunan furnituranın keyfiyyəti və bəzəndirilməsi də müəyyən rol oynayır.

Əsas çanta istehsalında olan bura tətbiq olunan materiallar 2 hissəyə ayrılır. Əsas materiallara və köməkçi materiallara. Burada tətbiq olunan materiallar yəni gönləri keçi, donuz, qaramal gönlərini müxtəlif üsullarla – xrom kombinləşdirilmiş, bitki və digər üsullarla aşılırlar.

Bu gönlərdən bitki və xrombitki aşılanmalarından olan gönlərlə formanın saxlanması və bəzəndirilməsində, şəklinin, rənginin saxlanmasında bu aşılanmaların rolu çoxdur. Çantalar üçün olan gönlər hamar, kəsilmiş və cilalanmış gönlərdən «zamşa», «vellyur» gönlərə ayrılırlar.

Hal-hazırkı dövrdə gön qadın santalarının istehsalı zamanı onların ən çox estetik xassələrinə yer verilir. Bu çantalar bir tonlu və ya bir rəngli materiallardan isə çoxlu hissələr ora əlavə edilir. Bunların bəzəndirilməsində bədii naxışsaldan, qoyma ciblərdən və s. əlavələrdən istifadə olunur.

Gön qadın çantalarının əsasən xarici görkəminə onun firnuturası, məmulatın onun təyinatına uyğunluğu və modanın tələblərinə cavab verməsi əsas rol oynayır.

Gön qadın çantalarının modellərini hazırlayarkən forma saxlama qabiliyyətini, üsluba uyğunluğu, kompozisiya və quruluşun harmonik bir vəhdət yaratmasını nəzərə alaraq istehsalın birgə vəhdətini yuxarıda sadaladığımızda nəzərə alacağıq.

Gön çanta modellərinin hazırlanmasında modalar evlərinin və istehsalat birliklərinin rolu olduqca böyükdür. Burada işləyən məşhur modelyerlər, modelyer-dizaynerlər tərəfindən yeni modellər tərtib edilir. Məşhur şirkətlərin modelyerləri Armani, Gavallı və s. tərəfindən məşhur çantalar yəni daha gözəl dizayna malik çantalar istehsal olunur.

Bu məmulatların biri-birinə birləşdirilməsini sap, yapışqan, yüksək cərəyanlı qaynaq, ultrasəs və kombinəlaşdırılmış üsullarla istehsal olunur.

Gön çantaların keyfiyyətini qiymətləndirən zaman onların hansı kateqoriyaya mənsub olmasına da fikir vermək lazımdır. Yüksək kateqoriyaya mənsub çantalar daha keyfiyyətli olurlar. Bu çantalar istismar zamanı çox rahatdırlar və uzunömürlüdürlər. Belə çantalar yüksək keyfiyyətli materiallardan istehsal edilir. Təbii gönlərə bir qədər yaxın olan sintetik və süni gönlər məsaməli-möhkəm formalı plyonka örtüklə örtülür. Onların detallarını müasir metodlarla birləşdirirlər, bu birləşmə metodları – ultrasəs, yüksək tezlikli cərəyan və s. misal göstərmək olar.

Göndən hazırlanması çantaların orqanoleptik üsulla qiymətləndirilməsi zamanı elə göstəriciləri nəzərə alırlar ki, bunlar əsas olsun. Məsələn, çantaların silueti – modanın istiqamətlərini nəzərə alan forma, konstruksiya, furnitura, xarici görünüş, materialın üz səthinin keyfiyyəti, (məmulatın bəzəndirilməsi, furniturasının bəzəndirilməsi və bərkidilməsi, məmulatın üz səthinin bəzəndirilməsi naxışsalma, yandırılma) daxili hissələrin bəzəndirilməsi məsələn, çantaların içərisində olan ciblərin rəng çalarlarına uyğun olaraq işlənilməsi. Çoxlu müxtəlif təyinatlı daxili ciblərin olması. Çantanın astar materialının çalarlarının onun üz materialına uyğunluğu və s.

Orqanoleptik üsulda məmulatın keyfiyyətinin qiymətləndirilən zaman yüksək keyfiyyətli çantalar 38-40 ballıq şkala ilə qiymətləndirilir. Yüksək keyfiyyətli I kateqoriyalı malla.

Gön çantaların əsas istehlak xassələri. Gön çantalar istehlak xassələrinin formalaşmasına materiallar və istehsal prosesləri təsir göstərir. Bu materiallara təbii süni gönlər təbəqə materiallar, parçalar, plastmasslar karton və s. aid etmək olar. Gön çantaları heyvanların (dana, keçi, donuz və s.) dərilərindən müxtəlif açılanma – xrom, bitki və kombinəlaşdırılmış aşılardan olan gönlərindən istehsal edirlər.

Təbii gönlər lak örtüklə örtülür onlar müxtəlif rənglərlə boyanır.

Gön çantaların əsasən istehlak xassələrinə alıcıların tələbatına cavab verən əsas xassələri ödəməlidir. Bunlara funksional, ergonomik, estetik, yararlılıq, uzunömürlülük, təhlükəsizlik və zərərsizliyi.

Çantaların istehlak xassələri və onların göstəriciləri onların istifadəsi və təyinatı ilə, praktiki yararlılığı istifadə rahatlığı, zərərsizliyi və estetik inkişafı ilə təyin edilir.

Onların istehlak xassələri və keyfiyyət göstəriciləri aşağıdakı tələblərə cavab verməlidirlər.

- konkret malın və bu qrupa aid malların təyinatına uyğunluğu;
- elm və texnikanın nailiyyətlərinin nəzərə almaq, əhalinin tələb və təkliflərində olan dəyişkənliyi nəzərə almaq;
- istehlakçıların keyfiyyətin effektiv-layihə və keyfiyyətin yaxşılaşdırılmasının tələbin artırmaq.

Gön çantaların funksional xassələri elə xassə göstəriciləri aid edilir ki, onlar alıcının maddi, mədəni və digər tələblərinə cavab versin. Bu elə xassədir ki, insan istifadəsi zamanı bu xassə insanın tələbini ödəsin və insanın geyim ansamblında bir vəhdət təşkil eləsin.

Ergonomik xassələr elə xassələrinə deyilir ki, insanın malı istismar zamanı bu mərhələlərdə “İnsan – məmulat – mühit” sistemində rahatlığı və komfortluğu təmin edilsin.

Ergonomik xassələrə malın gigiyenik və xassələri və istifadə rahatlığı xassəsi də aid edilir. Gön çantaların əsas gigiyenik xassələrinə onların ətraf mühitin təsirlərindən az çirklənməsi, üst səthinin və materialının xarab olmaması əsas götürülür. Düzbucaqlı formalı, üstü, səthi parlaq və hamar olan çantalar daha gigiyenikdir.

Gön çantaların estetik xassələri dedikdə onun insan tərəfindən qəbul edilən sosial-mədəni təyinatlı, yararlılıq dərəcəsi, məqsədəyönlülüüyü və texniki mükəmməliyi və insan tərəfindən qəbul edilən bir sıra əlamətləri başa düşülür. Xassə və göstəricilərə, malın estetik səviyyəsinin xarakterizə olunması,

kompozisiyanın bütövlüyü, formanın rasionallığı, istehsalın tamlığı öz əksini tapmışdır.

Məlumatlanmanın öz əksini tapması estetik xassə göstəricilərinə təsir edir. Burada modanın, materialların fakturası, aralıq materialın üz səthinin materialına uyğunluğu öz əksini tapır. Estetik xassələrdə formanın rasionallığı əsas rol oynayır.

Həmçinin, gön çantalarda yararlılıq əsas xassə göstəricilərindən biri sayılır. Bu xassələrə uzunömürlülük, təmirə yararlılıq və saxlanması nəzərə alınır.

Məmulatın uzunömürlülük dedikdə, onun işə yararlığının alındığı kimi saxlanması xassəsi nəzərdə tutulur. Bu xassə göstəricisində çantaların birləşdirici tikişlərin, detalların bərkidilməsinin və furnituranın möhkəmliyi başa düşülür.

Gön çantaların təmirə yararlılığı xassəsi onun mexaniki dağılma, cırılma, əzilmə, deşilmə zamanı təmir olunub, əvvəlki halına qaytarılmalıdır. Lakin gön çantalarda “mənavi” köhnəlmə tez baş verir.

Bundan başqa yuxarıda göstərdiyimiz istehlak xassələrindən başqa gön çantaların kommersiya xassələri də vardır. Bunlara sosial tələblərin adekvat xassələri, əmtəə növü xassəsi konyuktur-bazar xassələrini aid etmək olar.

Adekvat-sosial tələb məmulatın funksional təyinatı ilə istehlakçının antropometrik xarakteristikası ilə, istifadə olunan regionun coğrafi-iqlim şəraiti ilə, istehlakçının yaşı ilə, modanın və tələbin stili ilə, istehlakçının yaşı ilə, modanın və stilin tələbi ilə məmulatın sosial tələbi ilə xarakterizə olunur.

Məmulatın əmtəə görünüşü dedikdə - onun xarici görünüşünün bədii-estetik səviyyəsi, firma nişanələri, emblemlər, yarlıqlar, qulluq üzrə instruksiya, xarici görünüşə görə qablaşdırılma, mal dövriyyəsi prosesində əmtəə görünüşünün stabilliyi gön çantaların konyuktur-bazar xassəsinə bu mal ilə bazarın dolu olması onun yaxşı realizə olunması nəzərdə tutulur. Bu malların ictimai – məqsədyönlü istehsalı zamanı bu mallara böyük tələbat olur və əhali bu mal ilə tam təmin oluna bilmir. Bu xassə göstəriciləri malların texnoloji-ticarət xarakteristikasından da asılıdır. Bu malların realizasiyası zamanı onların qablaşdırılması, daşınması, həmçinin satışa çıxarılmasının rahatlığı, onun nümayişi və müəssisənin nümayişi əsas rol oynayır. Bu malların statistik göstəricilər əsasında keyfiyyətinin

öyrənilməsi sosioloji sorğuların aparılması ilə müəyyənləşdirilir. Bundan sonra həmin malın çeşidi və keyfiyyət xassələrinin sıralanması hazırlanır. Yuxarıda göstərilən istehlak xassələrinin öyrənilməsi onun keyfiyyətini və funksiyasının yaxşılaşdırılmasına təsir göstərir.

Gön çantaların keyfiyyətinin formalaşdırılmasında aşağıdakı 3 əsas faktorlar əsas götürülür:

- İlk xammalın keyfiyyəti;
- Layihələndirmənin keyfiyyəti;
- İstehsalın keyfiyyəti.

Gön şantalar standartın tələblərinə, texniki və texnoloji şərtlərə uyğun olmalı, nümunə etalona uyğun olmalı və QOST 15.007 cavab verməlidir.

Texniki şərtlərdə aşağıdakı məzmunlar özünü göstərir:

- məmulatın adı, modelin nömrəsi;
- konstruksiyanın yazılışı, istehsal üsulları;
- daxili və xarici bəzəndirilmənin növləri, məmulatın bəzəndirilməsində işlədilən materiallar və furnituranın normativ-texniki sənədin göstəricilərinə uyğunluğu;
- məmulatın ölçüləri (lazım olan hallarda onların ölçülməsi);
- çantaların çəkisi;
- foto və eskizlər;
- qablaşdırılmaya tələblər;
- materiala olan tələblər.

Çantaların istehsalında təbii, süni, sintetik gönlər, parçalar, plastmasslar, polivinilxlorid örtük, karton, fibra, hörgü və toxunuş üçün materiallar və digər materiallar.

Toxuculuq materialları, süni və sintetik materiallar hansı ki, kimyəvi liflərdən alınır. Bu materiallar məktəbli çantalarının və çemodanların, uşaq çantalarının istehsalında istifadə olunur. Bu çantaların materiallarının istifadəsinə Səhiyyə Nazirliyi icazə verir. Uşaq çantalarının və çemodanların, məktəbli çantaların və

portfellərin detalları və materialları bir-birindən fərqli zənglərdən ibarət olunmalıdır. Gön çantalarda bəzi nöqsanlar olur və bu nöqsanlara yol verilir.

Çümodanların cibsiz istehsal oluna bilər, çantaların daxili cibzələrsiz istehsalına yol verilir.

Çemodanın gövdəsi ilə qapağı arasında olan artıq məsafə 0,4 sm-ə qədər ola bilər. Təbii gönlərdən plan çemodanlar astarlı olur. Çantaların rəngləri və üzərində olan işləmələr quru və nəm silinmələrə davamlı olmalıdır. Çemodan qarderobun içərisində 1 və 2 asılqanlı olmalıdır.

Məktəbli çantaları və punkzaklı çantalarda arakəsmələr və çoxlu ciblər olmalıdır. Qadın çantaları rahat bağlanıb açılmalıdırlar.

Ümumiyyətlə, çantalar ağır olmamalıdırlar, istifadə rahatlığına malik olmalıdırlar. Çantalarda ən çox seçilən rənglər fəsil dəyişkənliyinə uyğun olmalıdırlar. Yay-yaz fəsillərində istifadə olunan çantalar daha açıq rəngli, qarışıq rəngli, payız-qış fəsillərində istifadə olunan çantalar tünd, əsasən qara, qəhvəyi rəngli olurlar. Çantalar dəbə uyğun olaraq tez-tez fasonların dəyişkənliyinə məruz qalırlar. Ona görə də çanta üzrə modelyer-dizaynerlər və rəssamlar hər il yeni dəbə uyğun modellər üzərində işləyirlər. Çantalar əsasən həm dəbə və həm də təyinatına uyğun olaraq istehsal olunurlar. Ziyafət çantaları daha parlaq, daha rəngarəng, çoxlu furnitura elementləri ilə bəzədilmiş olurlar, gündəlik çantalar daha rahat, yüngül, az bəzəkli olurlar. Kişi və qadın çantaları həcminə görə, çəkisinə görə, formasına və fasonuna görə ilk baxışda biri-birindən fərqləndirilir. Kişi çantaları bəzəksiz, yığcam, tünd rənglərdə olan gönlərdən istehsal olunur. Kişi çantaları gündəlik, idman, işçi çantalarına ayrılırlar. Qadın çantaları rənginə, fasonuna, bəzəndirilməsinə görə daha rəngarəng, daha cazibədar və daha yüngül olurlar. Çantalar nə qədər yüngül və gigiyenik, ergonomik və estetik baxımından yaraşılıqlı olarlarsa, bu onların daha yaxşı olmasına və onlara qarşı tələbatın artmasına gətirib çıxarar.

Həmçinin, dəniz çantaları, təsərrüfat çantaları və bəzi idman növləri üçün olan idman çantaları, ticarət çantaları vardır.

Həmçinin bəzi firmaların istehsal etdiyi gön çantalarda vardır. Məşhur firmalardan Halujanın “Eromia”, “Braccialini”, “Furla”, “Repani”, Fransanın “Le Tanneur”, “Longehamp”, “Lamarthe”, Çinin “Malisa”, “Armand Leneame” Çanta istehsal edən məşhur şirkətlərini göstərə bilərik.

VI bölmə Göndən olan qadın çantalarının seçimi.

Təbii göndən olan qadın çantalarını modaya uyğun olaraq necə seçmək olar. Bunun üçün bir çox İtaliya modelyerlərinin seçdiyi qadın çantalarına kataloqda baxmaq kifayətdir. Qadın çantalarının çeşidi çox rəngarəngidir. Bu çantaların üslubu tez – tez dəyişilir. Bu seçim təsadüfi deyildir. Yüksək istehlak xassələri, münasib dəbə uyğun dizayn çantalara olan tələbatı artırır. İtaliya istehsalı olan çantalar istifadəsinə görə çox rahat olurlar. Onların cibləri və daxili quruluşları çox gözəl olur. İtaliya çantalarının furniturası heç zaman xarabə olmur. Bütün zəncirləri və knopkaları keyfiyyətli olur. Acoant açılır və davamlı bağlanırlar.

Həmçinin çantaların gözəlliyi onun seçimi onu gəzdirən xanımların hansı təbəqəyə mənsub xanımlar olmasını özündə əks etdirir. Müasir qadınlar “Armani”, “Cavalli”, “Valentino”, “Maxima” digər brendi olan firmaların çantalarını alırlar. Bu çantaların yüksək keyfiyyətə malik olması onların qiymətlərinin də yüksək olması ilə əlaqədardır.

Qadın çantalarını necə seçmək lazımdır?

1. Qadın gön çantalarını heç zaman bazar olan almayın. Əgər çanta gözəl görünüşə belə malik olsa da onun ucuz qiymətə olması onun saxta çanta olmasına zəmin yaradır. Bu cür çantaları aldıqdan bir neçə gün sonra onun materialı təbii olmayacaq, furniturasına tez dağılacaq, astarı tez söküləcək, çantanın üzərində çatlar olacaq. Təmiz, əsil gön çanta alsanız yəni tanınmış yerdən mal alsanız belə saxta mollardan qorunmuş olacaqsınız.

2. Çanta seçimində ilk növbədə məşhur şirkətlərin istehsalı olan çantalara diqqət verilməlidir. Siz çantanın təmiz mal olmasına inanmırsınızsa yəni təmiz gön çanta olmasına inanmırsınızsa onda satıcıdan malın sertifikatı və sənədi göstərməsini tələb edin. Təbii göndən olan qadın çantaları öz xoş görünüşü ilə alıcıları özünə cəlb edə bilir.

3. Satıcıdan, çantanın materialının nədən ibarət olduğu haqda soruşmağı ayıb bilməyin. Müəyyənləşdirin ki aldığınız çantalar hansı göndən hazırlanmışdır. Ən yaxşı gön çantalar təbii iri buynuzlu mal – qara, dana və maral dərilərindən hazırlanırlar. Qoyun, keçi gönlərindən olan çantalar isə zərif və elastik olduğu üçün

onlardan az halda çanta istehsal olunur. Maral gönlərindən olan çantalar əksərən “zamşa” çantalarıdır. Onlar elastikdir, davamlıdır. Donuz gönlərindən olan çantalar çox az istehsal olunur. Bu gönlər çox kobuddur və az elastikdir.

Ən gözəl çantalar ekzotik heyvanların gönlərindən hazırlanır. Dəvə quşu, ilan dərisi və timsah gönlərindən olan çantalar çox bahalı çantalar sayılır. Bu çantaları aldıqda onlara necə qulluq etməni müəyyənləşdirmək lazımdır. Həmçinin dəvə dərisindən çantalar Ərəb dövlətlərində istehsal olunur.

4. Çantaların keyfiyyətini təkcə xarici görkəmə görə deyil, həmçinin onların içərisinin cibləri və tikilişlərin möhkəmliyi ilə müəyyən etmək olar,

Çantaların içərisində çoxlu sayda ciblər olmalıdır, hətta mobil telefonların gəzdirilməsi üçün də ciblər olmalıdır. Çantanın astarının materialı isə çantaların üz rənginə uyğun rəngdə olmalıdır. Sapları və tikişləri möhkəm tikilməlidir ki, tez sökülməsin. Çantaların bəndəmləri, zəncirləri asan açılıb bağlanan olmalıdır.

5. Gön çantalar həmişə bahalı çantalar sayılıb gön çantaların istehsalı uzun və baha başa gələn çox zəhmət tələb edən bir sahədir. Brendin məşhurluğu onun qiymətinin əsas hissəsini təşkil edir. Göndən olan çantalar öz dəyərini həmişə doğruldu. Onlar uzun müddət öz xarici görünüşünü saxlayır, qopmur və furnikaturasını dəyişmir.

6. Çantaya baxdıqda göz oxşamalıdır. Alıcını özünə cəlb etməlidir və geyim ansamblına uyğun olmalıdır.

Çantaların keyfiyyətini ekspertizası

Məlumdur ki, qadın gön çantaları və ya kişi gön çantaları insanın ən vacib işlətdiyi aksesuarlardan biri sayılır. Ona görə də gön çantaların keyfiyyətli olması üçün onların keyfiyyətini öyrənmək lazımdır.

Hal – hazırkı dövrdə çantaların istehsal texnologiyası müasir olduğu üçün gönəvəzediciləri təbii göndən ayırmaq çox çətindir. İlk baxışda məsələnin aydınlaşdırmaq üçün onun qiymətinin baha olmasına misal göstərmək olur. Çantalar istehsal texnologiyası zamanı çoxlu bəzəndirilmə və tikiş əməliyyatlarından keçirilib. Təbii göndən olan çantaları süni göndən olan çantalardan ayırmaq üçün orqonoleptik üsullardan istifadə edilir.

Təbii göndən olan çantaya ovcumuzun içərisini qoyduqda yəni yapışdırdıqda, təbii gön praktiki olaraq tez bir zamanda isinəcək. Həmçinin təbii gön suyu özünə çəkir “Su testi” keçirtsək görürük ki ona bir qədər su töksək gön suyu üzərinə, özünə çəkəcək. Bəzi hallarda çantaların üzərinə suyu qaytaran maddələr çəkilir. Ona görə də bu prosesi aparmaq bir qədər düz deyildir. Gönləri sıxıb saxladıqda – onlar qırıxmır, süni gönləri sıxıb saxladıqda isə qırışırlar. Gön çantalardan onu iylədikdə təbii gönün iyi gəlir, süni və sintetik çantalar isə kimyəvi iylər verirlər. Həmçinin gön çantalar rahat, yüngül, əli tərlətməyən, rahat olurlar. Xarici şirkətlərin çantaları öz nüfuzlarını saxlamaq üçün və həmçinin daha da yenilətdirmək üçün heç vaxt saxta mal satmırlar. Ona görə də markası brendli olan çantaları almaq lazımdır.

VII bölmə Göndən hazırlanan çantaların keyfiyyətini saxlayan amillər.

Göndən hazırlanan çantaların keyfiyyətini saxlamaq üçün onların markalanma, saxlanmasına, daşınmasına diqqət yetirmək lazımdır. Gön çantaların markalanmasına zamanı rəngi çıxmayan damğadan, folqa kağızdan, ipək yazılardan, lentlərdən, kağız etiketlərdən istifadə edilir. İdman çantalarının markası onun çiyinə asılan hissəsinin daxili səthində olur. Məsələn, çantaların markasında aşağıdakılar göstərilir: firmanın işarəsi, istehlakçı – müəssisənin ünvanı, məmulatın adı, modelin nömrəsi, növü və standartın nömrəsi və istehsal tarixi.

Bəzi brend çantalarda müəssisənin adı bir bəzək əşyası kimi çantanın önünə vurulur və ya asılır. Bu çantanın markasında onun hansı materialdan düzəldiyini bildirən mal nümunəsindən bir hissədə göstərilir. Markada gözəllik onun bahalı çanta olmasına bir sübutdur.

Qablaşdırma gön çantaların daşınmasında və saxlanmasında əsas meyardır. Qablaşdırmanın həyata keçirilməsi normativ sənədlər əsasında aparılır. Çantaların əksəriyyətini 1;2;10; və 20 ədəd olmaqla sıx kağıza bükərək karton qutulara yığırlar.

Çamadanları qablaşdırdıqda isə onları elə daşıyırlar ki, çamadanlar ərilməsin. Bunun üçün kiçik ölçülü çamadanların arasına astarlıq kağız qoymaqla böyük çamadanları isə ABS plastika və polistirol yeşiklərə qablaşdırırlar. Çantaların içərisinə əzilməsin deyə kağız qoyurlar karton qutulara yığırlar.

Gön çantaları elə saxlamaq lazımdır ki, onlar xarab olmasınlar. Onları saxlayan zaman otağın temperaturunu və nisbi rütubəti nəzərə almaq lazımdır. Onları saxlamaq üçün otağın temperaturu $10^{\circ}\text{S} + 25^{\circ}\text{S}$ arasında və nisbi rütubət isə 60% olmalıdır. Nisbi rütubət artdıqca gönlər şişir, parlaqlığı itir, üzəri kif atır, havanın temperaturunun artması isə gönlərin qurumasına səbəb olur. Mağazalarda və ya ticarət obyektlərində gön çantaları stellaja düzülür. Məsələn, gön çantalar 5 ədəd olmaqla stellaja düzülür, çamadanlar isə 4 ədəd olmaqla stellajlara düzülə daha yaxşı olar.

Gön çantaları həşəratlardan və gəmiricilərdən qorumaq üçün zirzəmilər və anbarlar dərmanlanır, çantaların içərisinə xüsusi naftalin qoyulur.

Nəticə və təkliflər

Buraxılış işində göndən hazırlanan çantaların istehlak xassələri və keyfiyyətinin ekspertizasından bəhs edilib. Bu sənaye sahəsi çox rəngarəngdir. Həm incə, həm də yüksək keyfiyyətə malik olan mallar istehsal edən bir sahədir. İnsanların gündəlik yaşam tərzini özündə əks etdirən, tez – tez dəyən üsluba uyğun olan və zövqlərin müxtəlifliyini özünə çəkən bir sahədir. Çantalar insan aksesuarının bir hissəsidir. Gündəlik iş həyatımızı, yeriyərək hara isə getməyinizi çantalarsız təsəvvür etmək çox çətindir. Çantalar müxtəlif çeşiddə, müxtəlif təyinatla uyğun istehsal olunsaydı belə yenə də onların ən mühüm göstəricisi istifadə rahatlığı və keyfiyyətli olmasıdır. Hər bir çanta istər kiçik həcmli, istər böyük həcmli olsun, istər uşaqlar üçün olsun, istər yeniyetmələr, cavanlar və yaşlılar üçün buraxılsın, bunlar ilk növbədə insanın zövqünü oxşamalı müasir dəbə uyğun olmalıdırlar.

Ona görə də mən buraxılış işində aşağıdakı təklifləri nəzərinizə çatdırıram:

1. Göndən olan çantalar ilk növbədə yaş – cins xüsusiyyətindən asılı olmayaraq istifadə üçün yararlı və rahat olmalıdırlar.
2. Göndən olan çantalar günü – gündən dəyişən modanın tələblərinə cavab verə bilməklə yanaşı insanların tələbatına ödəməlidir.
3. Gön çantalar furnitura baxımından rahat olmaqla bərabər, rahat açılıb örtülən, astarı sökülməyən, tutacaqları insanın istifadəsinə uyğun olmalı və həmçinin hər cür zövqə oxşayan olmalıdırlar.
4. Göndən olan çantalar insan orqanizminə allergiya verməməlidir. Belə ki, istifadə zamanı allergiyası olan insanların bu xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq bu cür çantaların üzərini müxtəlif örtüklərlə örtmək olar.
5. Bu sənaye sahəsini respublikamızda inkişaf etdirsək və yerli xammalımızdan istifadə etməklə müxtəlif cür zövqləri oxşaya bilən gön çantalar istehsal edə bilərik və bu zaman satılan çantaların dəyəri xaricdən gətirilən çantaların dəyərindən xeyli ucuz olar.

6. Gön çantalar istehsal edən fabrik və müəssisələrin istifadəyə verilməsi burada yüksək texnologiyaların tətbiqi və yüksək keyfiyyətli gön çanta istehsalı və satışı Azərbaycan bu sahədə dünya bazarında tamdar və yeni iş yerlərinin açılmasına gətirib çıxarar.

ƏDƏBİYYAT

1. Həsənov A.H, Abbasov V.M., Quliyev F.F. Süni gönlərin kimya və texnologiyası. Qorqud nəşriyyat, 1998
2. Николаев М.А. Товароведение потребительских товаров. Изд «Норма», Москва, 1997, 278 с.
3. Снегирева И.А., Николаева М.А. Практикум по товароведению и стандартизации М, МЭГУ, 1994
4. Зыбин Ю.П., Авилов А.А, Гвоздев Ю.М., Чернов Н.В. Материаловедение изделий из кожи. Изд «Легкая индустрия», Москва, 1968, 384 с.
5. Богатырева Т.Г, Грызанов Ю.П., Задесенец Е.Е. Справочник товароведа, том 1, Москва. Экономика, 1988, 400 с
6. Химия и технология кожи и меха / Страхов И.П. Шестакова И.С. Куциди Д.А. и др; Под ред Проф. И.П. Страхова, М, Легкая индустрия, 1985, 496 с
7. Пурим Я.А. Технология выделки пушно – мехового и овчинношубного сырья М, Легкая индустрия 1978,223 с
8. Мельников Б.Н. Виноградова Г.И. Применение красителей, Москва, «Химия», 1986,240 с
9. Технология изделий из кожи /Под ред Ю.П. Зыбина/, М «Легкая индустрия», 1975
10. Стефанович И.П. Технология меха, М, Легкая индустрия 1967, 295 с
11. Федосеев В.Ф. Товароведение пушно – мехового сырья / Под ред канд.техн.наук Б.Ф. Церевитинова, Изд – во Центросоюза. Москва, 1958, 270 с
12. Арбузов Г.А., Шипков П.Ф. Товароведение растительных дубильных материалов, 1932
13. Михайлов А.Н., Химия дубящих веществ и процессов дубления, М, 1958

14. Кубелка В.И Бинко И. Синтетические дубители перевод с чешек М 1959
15. Гайдаров Л.П. Технология кожи М, Легкая индустрия, 1974, 166 с
16. Головтеева А.А, Куциди Д.А, Санкин Л.Б. Лабораторный практикум по курсу химии и технологии кожи и меха, М., Легкая индустрия 1971.283 с
17. Единая технология обработки меховых овчин М., ЦНИИТЭИ легпром, 1978, 152 с
18. Страхов И.П. влияние изменений дубящих соединений хрома на связывание с коллагеном – Легкая промышленность, 1954, №12, с 26-29
19. Курайтис С.А и др. Применение новых синтетических дубителей для выработки кож Курайтис С.А, Голубева С.К., Корзина Е.С= Кожевенная промышленность, Экспресс информация, Сер А ЦНИИЕЭ Илегпром, 1974, 35 с
20. Страхов И.П. и др Дубление и наполнение кож поимерами Страхов И.П., Санкин Л.Б., Куциди Д.А – М., легкая индустрия 1967,222 с
21. Федосеев В.Ф. Первичная обработка пушно – мехового сырья М., Заготиздат, 1952,96с
22. Тарасов Н.Н. Эффективность и качество – главные направления развития легкой промышленности – плановое хозяйство, 1976,№3, с 30-41.
23. Страхов И.П и др. Отделка кож страхов И.П., Головтеева А.А., Куциди Д.А., Санкин Л.Б. – М., Легкая индустрия, 1976,366 с
24. Церевитинов Б.Ф. К вопросу классификации свойств меховых товаров – Товароведение животного сырья. 1972, с 5-11
25. Зыбин Ю.П. Конструирование изделий из кожи (обувь и его конструирование), изд «Легкая индустрия», М, 1966, 320 с

26. Канцепольский А.С. Альбом каракуля и смушки, изд – во техн. И экономич. Лит- ры по вопосам заготовок, Москва. 1962.159 с
27. Пушно- меховое сырье /Госуд. Стандарты ССр М., изд-во стандартов., 1984, 191 с
28. Vəliməmmədov Ç.M., Həsənov Ə.P, Həsənov N.N. və Osmanov T.R. Gön ayuqqabı malları əmtəəşünaslığı Maarif 1984, s 248
29. Лучовски И. Изделии из кожи Перс венг – М: Легпромбытихдат, 1991
30. Николаева Ш.Б, Руднева В.В., Кошелв И.В. Технология котгаланшерейного и шорного производства – М Легпромбышиздат, 1990
31. Спровочник товароведа В 3 т Е 2/с И Баранов, Е.И.Веденеев
32. Чумакова М.П., Шапасова Н.Н. Технология и конструивании кажгалокмерейных изделий – М Легпромбыттиздат 1991